

Zeitschrift: Judaica : Beiträge zum Verstehen des Judentums
Herausgeber: Zürcher Institut für interreligiösen Dialog
Band: 69 (2013)

Artikel: Die arabischen Versionen des Midraš Gedullat Mošeh
Autor: Krupp, Michael
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-960946>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 22.02.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Die arabischen Versionen des *Midraš Gedullat Mošeh*

Von Michael Krupp*

Der grosse Gelehrte Adolph (Aron) Jellinek (Drslavice u Uherského Brodu 1820 oder 1821 – 1893 Wien), veröffentlichte im 1853 erschienenen zweiten Band seines sechsteiligen Werkes *Bet ha-Midrasch* über die kleinen Midraschim¹ als Sensation die Auffindung eines alten Midrasch, Auszüge aus einer arabischen Handschrift, der grosse Nähe zu frühen christlichen und jüdischen Apokalypsen aufzuweisen schien. Die Handschrift hatte Konstantin von Tischendorf (Lengenfeld 1815 – 1874 Leipzig) in Ägypten erworben,² ohne zu merken (oder anzumerken), dass es sich um eine Übersetzung des **מדרש גדולות משה** / *Midraš Gedullat Mošeh* handelte, der

* Dr. Michael Krupp, Ein Karem A 28, IL-95744 Jerusalem, Israel.

1 ADOLPH JELLINEK, *Bet ha-Midrasch. Sammlung kleiner Midraschim und vermischter Abhandlungen aus der ältern jüdischen Literatur*. 6 Bde, Leipzig / Wien 1853-1877 (mehrere Nachdrucke), Bd. II, S. VII-XI (Einleitung) und 1-11 (Text).

2 Tischendorf hatte die Handschrift von einem Karäer erworben. Dies besagt aber nicht unbedingt, dass die Handschrift karäischen Ursprungs sein muss. LOUIS GINZBERG, *The Legends of the Jews*, 7 Bde, Philadelphia 1909-1938 (mehrere Nachdrucke), Bd. V, S. 416, schreibt dazu: "A manuscript of an Arabic translation of this Midrash is found in the library of Berlin." Es ist anzunehmen, dass es sich dabei um die Handschrift handelt, die Tischendorf aus Ägypten mitgebracht hat. Die beiden Bände des Katalogs von MORITZ STEINSCHNEIDER, *Die Handschriften-Verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin*, Bd. II: *Verzeichnis der Hebräischen Handschriften*, Berlin 1878 und 1897, weisen eine solche Handschrift aber nicht aus. Auch eine Suche des Mikrofilminstituts, Jerusalem, war ohne Erfolg. Zu finden war die Handschrift endlich in Leipzig, verzeichnet in: KARL VOLVERS, *Katalog der islamischen, christlich orientalischen, jüdischen und samaritanischen Handschriften der Universitätsbibliothek zu Leipzig*, Leipzig 1906, S 441, HS 1116. Auf der ersten Seite der Handschrift steht der Vermerk *Cod. Tischendorf XLIV*. Auf dem Benutzerblatt gibt es nur einen Eintrag: Rabbiner Samuel Blum, Posen. Vermutlich hat er die Handschrift als Vorbereitung seiner Doktorarbeit *Qissah Musa, ein Beitrag zum bagdadischen Dialekt des Neu-Arabischen*, Würzburg 1925, eingesehen. Zu dieser Veröffentlichung und zu den arabischen Drucken und Handschriften *Qissat Mošeh* überhaupt siehe weiter unten.

bereits 1727 in Saloniki in Hebräisch erschienen war und danach über ein dutzendmal mehr, später immer mit jiddischer Übersetzung, und einmal auch mit einer Übersetzung ins Ladino. Jellinek kannte den Midrasch anscheinend nicht. Er ist in die Bände des *Bet ha-Midrasch* nicht aufgenommen, da Jellinek nur von den arabischen Auszügen wusste. So ist er auch von August Wünsche (Hainewalde 1838 – 1912 Dresden), der die meisten kleinen Midraschim von Jellinek in seinen fünf Bänden *Aus Israels Lehrhallen*³ übersetzt hat, nicht auf Deutsch veröffentlicht worden.⁴

Der zweite, der den Midrasch neu entdeckte, ist der Midraschforscher Shlomo Aaron ben Jakob Wertheimer (Bösing 1866 – 1935 Jerusalem). Er veröffentlichte im 1897 erschienenen vierten Band seiner Sammlung kleiner Midraschim **בתי מדרשות** / *Bate Midrašot*⁵ ein Fragment eines Midrasch unter dem Namen **מדרש כתפוח בעצי העיר** / *Midraš ketapuḥ be-‘aṣe ha-ya‘ar*⁶ nach einer Handschrift aus dem Jemen. Auch ihm war nicht bewusst, dass er nichts Neues entdeckt hatte, sondern lediglich eine Version des *Midraš Gedullat Mošeh*. Mit dieser Veröffentlichung aber wurde der Midrasch in der wissenschaftlichen Welt bekannt; lag doch nun ein hebräischer Text vor, den man für die Vorlage des arabischen Textes von Tischendorf hielt. Der Namen, den Wertheimer seinem Midrasch gab – seine Handschrift trug keine Überschrift – führte allerdings in der späteren Zeit bis heute zu Verwechslungen und Verwirrungen, weil nicht klar war, um welchen Midrasch es sich bei dem Namen **כתפוח בעצי העיר** handelt, so werden in der Literatur bis heute beide Midraschim unterschiedlich und zum Teil als zwei verschiedene Midraschim behandelt.

Ein dritter Sammler kleiner Midraschim, Judah David (Julius) Eisenstein (Międzyrzec Podlaski 1854 – 1956 New York) hat den Midrasch auch nicht gekannt, denn er hat ihn in seinem umfangreichen zweibändigen Werk der Ausgabe kleiner Midraschim⁷ nicht veröffentlicht, wohl aber

---

3 Neu herausgegeben vom Lee-Achim Verlag, Jerusalem 2011.

4 Allerdings findet sich im ersten Band als zehntes Stück ein Midrasch unter dem Titel *Moses Grösse* (JELLINEK, *Bet ha-Midrasch* (Anm. 1), Bd. I, S. XXI-XXII [Einführung] und S. 115-129 [Text]); dies ist aber die Übersetzung eines Midrasch, der bei Jellinek die Überschrift **מדרש פטירת משה** / *Midraš petirat Mošeh*, 2. Version, trägt und mit unserem *Midraš Gedullat Mošeh* nichts zu tun hat.

5 SHLOMO A. WERTHEIMER, **בתי מדרשות**, 4 Bde, Jerusalem 1893-1897 (mehrere Nachdrucke), Bd. IV, S. 22-30.

6 „Wie ein Apfelbaum unter den Bäumen des Waldes (so ist mein Geliebter unter den Jünglingen)“, HL 2,3. Nach dem Anfang des Midrasch.

7 JUDAH D. EISENSTEIN, *Ozar Midrashim*, 2 Bde, New York 1915 (mehrere Nachdrucke).

den Midrasch **כתרת הארץ בצעי העיר** *ke-tapuach be-'aṣe ha-ya'ar*⁸ ohne den Schluss, der bei Wertheimer fehlte. In seiner Einleitung zum Midrasch erwähnt Eisenstein mit keinem Wort den *Midraš Gedullat Mošeh*.

Der erste, der den Midrasch unter dem Namen *Gedullat Mošeh* der wissenschaftlichen Welt bekannt machte, war der aus Rumänien gebürtige englische Judaist und Sammler hebräischer Handschriften und Bücher, Moses Gaster (Bukarest 1856 – 1939 Abingdon, England).⁹ Als Sammler von Handschriften, die zum Teil von den frühen Drucken abgeschrieben waren, und hebräischen Drucken war Moses Gaster auf den Midrasch gestossen.

Als erster ins Deutsche übersetzt hat Micha Josef bin Gorion (Berdyczewski) (Międzybóz 1865 – 1921 Berlin), Herausgeber zahlreicher jüdischer Legenden in einer Reihe von Sammelwerken, Teile des Midrasch, und zwar aufgrund der fragmentarischen Fassung von Wertheimer.¹⁰

Eine von Gaster und Wertheimer verschiedene Version hat Christfried Bötttrich in einer russischen Zeitschrift von 1894 aus Georgien gefunden. Er hat 1992 eine Übersetzung dieses Textes aus dem Russischen ins Deutsche vorgelegt.¹¹ Wie der Zufall es wollte, fand sich die hebräische Vorlage dazu in einer Handschrift meiner (M. K.) Sammlung.¹² Diese Version aus dem Kaukasus ist dem Midrasch in persischer Sprache verwand, der von Amnon Netzer (Rasht, Iran 1934 – 2008 Jerusalem) in einer musterhaften wissenschaftlichen Ausgabe veröffentlicht worden ist.¹³

Der vorliegende Aufsatz hat die arabischen Versionen dieses Midrasch zum Gegenstand und die Veröffentlichung einer der arabischen Handschriften zum Ziel. Arabische Versionen sind seit dem Ende des 19. Jahrhunderts mehr als ein dutzendmal in Livorno und Bagdad gedruckt wor-

---

8 EISENSTEIN, *Ozar Midrashim* (Anm. 7), Bd. I, S. 262a-264b.

9 MOSES GASTER, Hebrew Visions of Hell and Paradise, in: *Journal of the Royal Asiatic Society* 23 (1893), S. 572-582; wieder abgedruckt in MOSES GASTER, *Studies and Texts in Folklore*, 3 Bde, London 1925-1928 (repr. New York 1971), Bd. I, S. 124-141.

10 In: MICHA JOSEF BIN GORION, *Die Sagen der Juden*, 5 Bde, Frankfurt a. M. 1913-1927, Bd. IV: Mose (1926), S. 245-250 und 251-255.

11 CHRISTFRIED BÖTTTRICH, Die Himmelsreise des Mose in einer jüdischen Legende aus dem Kaukasus, in: *Journal for the Study of Judaism* 23 (1992), S. 173-196.

12 Zusammen mit anderen Versionen veröffentlicht in: MICHAEL KRUPP, *Moses Himmel-, Höllen- und Paradiesfahrt - Midrasch Gedulat Mosche oder Ke-Tapuach be-Atze ha-Jaar*, Jerusalem 2012.

13 AMNON NETZER, A Midrash on the Ascension of Moses in Judeo-Persian, in: *Irano-Judaica* 2 (Jerusalem 1990), S. 105-143.

den. Die Drucke geben drei Versionen wieder: Mehrere Drucke aus Bagdad (der erste in den 1890er Jahren, der letzte 1936), den Druck Livorno 1919 und den Druck Würzburg 1925. Zu den Bagdader Drucken und zum Druck Würzburg konnte bisher keine handschriftliche Vorlage gefunden werden. Vielleicht hat es solche auch nie gegeben, denn beide halten sich mehr oder weniger an die hebräischen Drucke und scheinen von ihnen direkt übersetzt zu sein. Eine Besonderheit ist der Druck Würzburg, der auch auf einen Bagdader Druck zurückgeht.

Bei diesem Würzburger Druck handelt sich um die Dissertation des oben als Leser der Tischendorfschen Handschrift erwähnten Rabbiners Samuel Chaim Blum (Halberstadt 1882 – 1951 Tel Aviv).¹⁴ Er übersetzte einen Bagdader Druck, der für Absolventen einer jüdischen Schule herausgegeben worden war und von dem sich ein Exemplar in der jüdischen Gemeinde Berlin befand. Blum teilt nach einer Einleitung den Text in Umschrift mit lateinischen Buchstaben mit, wobei die hebräischen Teile in hebräischen Buchstaben belassen wurden und sich so deutlich vom arabischen Text abheben. Nach einer Erklärung der arabischen Formen folgen die deutsche Übersetzung, danach Anmerkungen dazu und zum Schluss ein Vokabular. Dieser Druck scheint eine überarbeitete Version zu sein, „schülergerecht“. Himmelfahrt und Höllenfahrt entsprechen mehr oder weniger der hebräischen Vorlage. Was dann folgt ist ein Konglomerat verschiedener Texte, die sich mit dem Garten Eden beschäftigen. Der eigentliche Teil des Garten Edens der hebräischen Vorlage fehlt, vielleicht lag er dem Übersetzer ins Arabische nicht vor.

Am interessantesten ist der Druck Livorno. Er hat eine längere Einleitung, eine *šahāda*, und kurze Auslegungen eines weiteren Verses des Hohenliedes. Der Druck Livorno ist zwar den hebräischen Drucken verwandt, nicht aber nach ihnen übersetzt worden. Dafür gibt es zu viele Unterschiede und Besonderheiten dieser Version, die sich zwar in Handschriften des hebräischen Textes finden, nicht aber in Drucken. Das Arabische ist in den Versionen recht verschieden, so dass es sich um voneinander unabhängige, in verschiedenen Gegenden der arabisch sprechenden Welt entstandene Übersetzungen handeln muss.

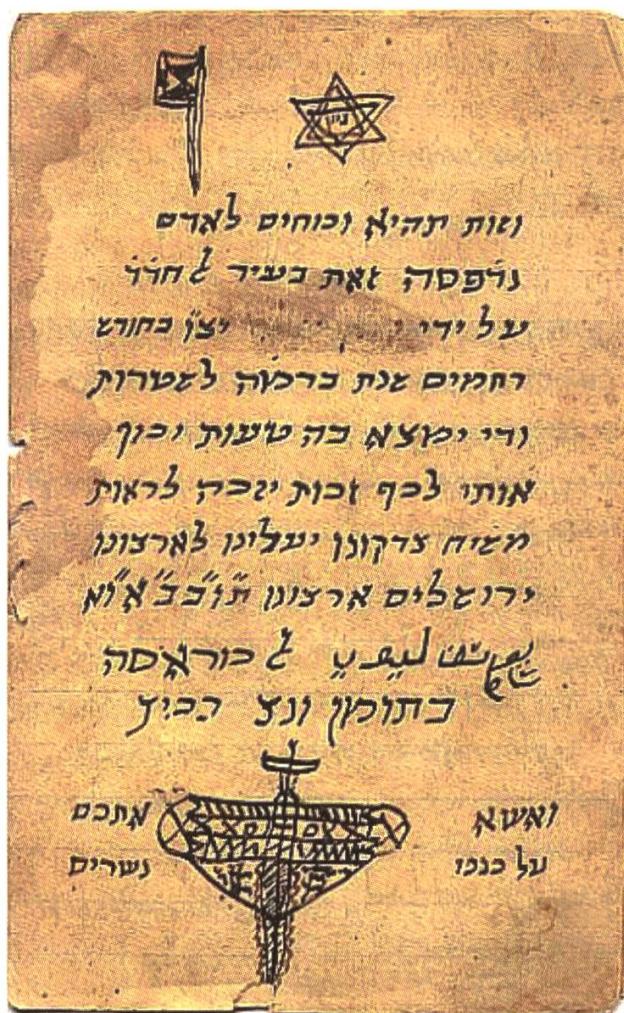
Es gibt mehr Drucke des Textes als Handschriften. Zum Druck Livorno liegen zwei handschriftliche Vorlagen vor. Dies ist zum einen die hier veröffentlichte HS Krupp 3903 und zum anderen eine Handschrift des

---

14 SAMUEL BLUM, *Qissah Mussa, Ein Beitrag zum bagdadischen Dialekt des Neu-Arabischen*, Würzburg 1923 (21925, Hannover 31927).

Ben Zvi Instituts Jerusalem (HS 3273,1), beschrieben im Katalog der jemenitischen Handschriften des Instituts.¹⁵ Die Handschrift hat ein Koloophon und wurde 1909 von Sulaimān al-‘Adanī geschrieben. Sie ist ausführlicher als die Handschrift 3903 und dem Druck Livorno verwandter.

Die hier veröffentlichte Handschrift 3903 ist sehr spät, nach dem Kolophon wurde sie „im Jahr 2245 nach den Dokumenten“ geschrieben, das entspricht dem Jahr 1934. Der Name des Schreibers ist im ersten Kolophon sorgfältig ausgeradiert worden. Die Handschrift enthält nur den *Midras Gedulat Mošeh*, der hier den Namen trägt שער גן עדן ו Gehinnom / Ša'are gan 'eden we-gehinnom (Die Tore des Garten Eden und des Gehinnom). Sie besteht aus 16 Blättern bzw. 32 Seiten und ist in einer rabbiniischen Schrift verfasst, wahrscheinlich im Jemen, wie die Datumsangabe nahelegt, denn nur im Jemen haben Juden in solch später Zeit noch nach der seleukidischen Zeitrechnung gerechnet.

15 YOSEF TOBI, *Yemenite Jewish Manuscripts in the Ben-Zvi Institute*, Jerusalem 1982, S. 304. Allerdings irrt Tobi, was den *Midraš Gedullah Mošeh* betrifft. Er schreibt: **ספר פרי הלימוד** dieser und die zwei weiteren Teile der Handschrift seien in Jerusalem 1958, veröffentlicht. Der dort veröffentlichte Teil ist aber die arabische Version des **מדרש פטירת משה** / *Midraš Peṭirat Mošeh* und nicht *Gedullah Mošeh*.

wird noch durch einen Davidsstern über dem Text mit der Inschrift „Zion“ unterstrichen.

Da die Handschrift so spät ist, könnte sie vom Druck Livorno abgeschrieben sein, was auch das zweite Kolophon nahelegt, das von einem „Druck“ spricht. Dies ist aber nicht der Fall. Der Text der Handschrift ist gegenüber dem Druck völlig selbständiger und originaler. Es fehlen zahlreiche Zusätze des Drucks, die nach späteren Erweiterungen aussehen. Es fehlen die Zufügungen aus dem Zohar und die Erzählung von Nebukadnezar. Auch sonst ist der Text kürzer als der des Drucks.

Neben den beiden genannten Handschriften gibt es noch weitere jüdäo-arabische Handschriften, die keinen Niederschlag in Drucken gefunden haben. Hier handelt es sich zuerst um die Tischendorfsche Handschrift in Leipzig. Sie enthält nicht nur den *Midraš Gedullat Mošeh*, sondern eine Lebensbeschreibung Moses, wie sie sich in dem hebräischen Midrasch / *Divre ha-yamim šel Maša* / *דברי הימים של משה* findet, die mit dem *Midraš Gedullat Mošeh* endet. Die Handschrift hat ein Kolophon und wurde von Nissim ha-Levi im Jahr 5588 „nach der Erschaffung der Welt“ geschrieben, das entspricht dem Jahr 1828. Bei dem Text des dem *Midraš Gedullat Mošeh* entsprechenden Stückes handelt es sich um eine freie Nacherzählung des hebräischen Midrasch.

Von dieser Handschrift scheint die Handschrift der Nathan Adler Sammlung Nr. 171 (heute New York, Jewish Theological Seminary, Nr. 3366) abgeschrieben zu sein. Sie hat ein parallel zur Tischendorfschen Handschrift angefertigtes Kolophon und ist 1854 von Josef ha-Levi geschrieben worden. Wie die Tischendorfsche Handschrift gibt auch sie das Jahr der islamischen Zählung, also nach der Hıgrı (A. H.) an (in diesem Fall das Jahr 1275 = 1858/9). Im Gegensatz zu den hebräischen und arabischen Drucken, die, wie es HS 3903 ausdrücklich vermerkt, „wegen ihrer Heiligkeit die Namen der Engel“ nicht nennt, weisen diese beiden Handschriften Engelsnamen auf, die aber nicht unbedingt den Namen der hebräischen Handschriften entsprechen.

Unter den Handschriften sind darüber hinaus zwei weitere Handschriften meiner (M. K.) Sammlung zu nennen:

(1) Nr. 2660, die aus Djerba stammt und im 18. Jahrhundert geschrieben wurde. Der Anfang der Handschrift fehlt. Sie setzt mit dem Besuch des Mose im Gehinnom ein und bringt danach den Besuch im Garten Eden. Inhaltlich entspricht sie dem Aufbau der hebräischen Handschriften. Allerdings unterscheidet sich das Arabisch von den anderen arabischen Texten.

(2) Nr. 1137, die aus dem Jemen stammt, im 19. Jahrhundert geschrieben worden ist und fast den gesamten Midrasch bis auf den letzten Satz enthält, wobei der Abschreiber vermerkt: „Bis hier habe ich es gesehen“. Sie unterscheidet sich stärker von den anderen arabischen Handschriften, enthält zum Teil die Engelnamen, darunter einen neuen Namen, der sonst nicht auftaucht. Nach Moses Besuch im Gehinnom gibt es eine Abhandlung über die sieben Abteilungen des Gehinnom und für wen sie bestimmt sind. Dieser Text ist sonst unbekannt.

Zum Schluss sei noch auf zwei weitere Handschriften verwiesen, die eine gewisse Verwandtschaft zum *Midraš Gedullat Mošeh* haben.

(1) Das ist zum einen die Handschrift Gaster 183 (heute London, British Museum Or 10377). Diese Handschrift weist eine starke Verkürzung des Midrasch auf. Der Besuch im Himmel fehlt ganz, Hölle und Paradies werden nur gestreift. Eine hebräische Übersetzung davon befindet sich in Manchester (John Rylands University Library, Ms. Gaster 958).

(2) Das ist zum anderen eine Handschrift, die sich in der Bibliothek der Hebräischen Universität Jerusalem (The National Library of Israel Ms. Heb. 8°5540) befindet. Sie trägt die Überschrift **ספר קצת משה רבינו** / *Sefer qissat Mošeh Rabbenu*, hat aber inhaltlich nicht viel mit dem *Midraš Gedullat Mošeh* gemeinsam. Sie wurde 5667 (= 1907/8) in einer sefardisch-orientalischen Kursive geschrieben, die nicht leicht zu entziffern ist.

Zu Text und Übersetzung der Hs 3903

Wie viele judäo-arabische Handschriften, weist auch diese Handschrift eine Reihe von orthographischen Eigenheiten auf, die hier nur summarisch genannt, im einzelnen aber nicht weiter diskutiert werden sollen. Zu diesen Eigenheiten gehören unter anderem:

(1) die nur allzu spärliche Setzung diakritischer Punkte (Zeichen) über den Konsonanten zur Unterscheidung ihrer Lautung (ת/תְּ, נ/נְּ, ז/זְּ, ט/טְּ). Die fehlenden diakritischen Punkte (Zeichen) werden im folgenden Text *nicht* nachgetragen.

(2) die – allerdings keineswegs durchgängige – Assimilierung des **ל** des arabischen Artikels an einen folgenden „Sonnenbuchstaben“ (z. B. **אתאני** statt **אל תאני**). In diesen Fällen wird das **ל** in [ ] nachgetragen. Gleches gilt für die Auslassung des **ו** des Artikels nach den eingliedrigen Präpositionen **ב** und **כ**. Auch in diesen Fällen wird das **ו** in [ ] nachgetragen.

(3) die – gleichfalls nicht durchgängige – Auslassung eines **ו** als Ausdruck eines langen **ā** (z. B. **עלמין** statt **עלמיין**). In diesen Fällen wird das **ו** in [ ] nachgetragen, etc.

Im Folgenden werden der judäo-arabische Text und die deutsche Übersetzung abgedruckt. In der Gliederung des Textes hält sich die Übersetzung nach Möglichkeit an die Zeilenfolge des Originals. Die im Text in Klammern stehenden Zahlen verweisen auf die Paragraphen des hebräischen Textes, der dem arabischen Text zumindest inhaltlich entspricht. Es handelt sich um die Paragraphen der Synopse der oben genannten Veröffentlichung. Auf eine Kommentierung und Hinweise auf verwandte christliche und jüdische apokalyptische Literatur ist hier aus Platzgründen verzichtet worden. Sie finden sich zum einen ausführlich in der genannten Veröffentlichung und sollen zum anderen weiterer exegetischer Bearbeitung vorbehalten bleiben.

Bei der Übersetzung selbst waren jemenitische Freunde, YAIR HOD und sein Vater, behilflich, denen an dieser Stelle herzlich gedankt sei.

Mein besonderer Dank gilt dem Herausgeber der JUDAICA, Professor STEFAN SCHREINER (Tübingen), der nicht nur den Artikel für den Druck vorbereitet hat, sondern mit zahlreichen Korrekturen und Verbesserungen bei der Lesung des arabischen Textes wie der Übersetzung Entscheidendes zur Qualität des Artikels beigetragen hat. Auch die Anmerkungen und die Verbesserung der Lesarten, die der Abschreiber der Handschrift nicht korrekt wiedergegeben hat, stammen vom Herausgeber.

Und dies ist das Tor des Himmels – Die Tore des Garten Eden und des Gehinnom

1. **Gepriesen** sei Gott, mein Gott, und erhaben das Gedenken an Ihn *
2. der Herr der Welten * der Mächtige, der Macht hat * über alle
3. Welten, * der Herr der Herren, der die Sklaven befreit * und erschafft
4. die Wolken * der Herrscher der Herrschenden * der Allmächtige, der Getreue *
5. die klare Wahrheit * der die Ungläubigen bestraft * und zu Schanden macht die
6. Sünder * der den Gläubigen hilft, und gedenkt der Frommen und der
7. Rechtschaffenen, * der befreit hat die tugendhaften Kinder Israel von den
8. Ägyptern und sie zu Freien gemacht hat * und durch die Wüste
9. Wandernden. * Er sandte ihnen den getreuen Hirten, Musa
10. ibn 'Imran, Friede über ihn, und er führte sie aus Ägypten,
11. *um des Verdienstes* Abrahams, Isaaks und Jakobs willen, Friede über sie.
12. *Wer ist sie, die da aus [der Wüste aufsteigt]?*¹ Wer ist sie, die da aufsteigt
13. aus der Wüste? * Das ist die Gemeinde Israels, deren alle Werke
14. insgesamt aus der Wüste stammen, das *Sanhedrin*, die *Wohnstatt*,
die

[Seite 1b]

15. die *Fahnen*, sie alle [kommen] aus der Wüste, wie *Rauchsäulen*.²
16. Dies ist ein Hinweis auf die *Wolken der Herrlichkeit*,³ die vor ihnen war,
17. [vor] jeder *Schlange, Seraf und Skorpion*⁴ * allem anderen Gewürm, das kriecht,
18. jedem Schädling: Und der Rauch stieg auf, so dass ihn sehen
19. alle *Völker*, und die Liebe zu Israel sie überkommt,
20. wie der Bibelvers sagt: *wie Räucherduft von Myrra*,⁵ die Gemeinde Israel
21. *um des Verdienstes* Abrahams willen, der verglichen wird

---

1 HL 3,6.

2 HL 3,6.

3 bSukka 11b.

4 Dtn 8,15.

5 HL 3,6.

וזה שער השמיים שער גן עדן וגיהנום

תברך אלה אלהי ותען[א]לא לכה * .1
 רב אל ע[א]לאמין * אל עזיז אל גבר * עלא כל אל .2
 ע[א]למין * רב אל ארבעה * מעתק אל רקאב * ומנשי .3
 אל סחאב * צלטאן אל צלאטין * אל טאיק אל אמין * .4
 אל חוק אל מבין * ומקים אל כאפרין * ומהלך אל .5
 צאלמין⁶ * ונצר אל מומניין * וחאפע⁷ אל אוליא ואל .6
 צאלחין * אלדי כלץ בני ישראל אל פאצליין מן אל .7
 מצריין וגעלחים מעתוקין * ופי אל ברاري .8
 סאלכין * וארסל להום אל רاعי אל אמין מוסא .9
 aben עמראן עא"ס וכאנ כרוגהם מן מצר .10
 אל אול בזכות אברהם יצחק ויעקב עא"ס .11
 מי זאת עלה מן⁸ * מן היל האדי א[ל]טאלעה .12
 מן אל בר * זהה כנאות⁹ ישראל אלדי גמייע .13
 אל قول אעמאלהא מן אל בר * אל סנהדרין ואל משכן .14
 ואל

[עמוד 1ב]

ואל דגלים כולהן מן אל בר * כתימרות עשן¹⁰ * .15
 והוא למשני כבוד¹¹ ואלדי מן קודאמהם כל .16
 נחש שלף ועקלב¹² * גמייע דבאי אל סאיירין .17
 אל מודין : וטלו אל עשן לחתא אין ישופו .18
 גמייע אל אומות * ותכוון היבת ישראל עליהם .19
 וקאל אל פסוק מקטאלת מוד¹³ אין כנסת ישראל .20
 אל מותגה בזכות אברהם אלדי תמהל

6 = ט.אלמין.

7 = וחאפע.

8 HL 3,6.

9 = כנסת.

10 HL 3,6.

11 bSukka 11b.

12 Dtn 8,15.

13 HL 3,6: מקטרת מוער.

[Seite 2a]

30. *des Waldes*¹⁶ ist Mose, Friede über ihn, in der Stunde, in der sich ihm offenbarte
31. am Horeb der Herr, Lob sei Ihm * und sprach: Geh, o Mose,
32. und führe heraus mein Volk, die Kinder Israel, aus Ägypten, denn ihr Schreien
33. ist zu meinem Thron gedrungen, dem Thron [der Herrlichkeit], und Ich
gedenke des Bundes mit ihren Vätern.

34. (3) Da antwortete Mose und sprach: Herr der Welten, ich gehe
35. zum Pharaos und führe heraus die Kinder Israel aus Ägypten. *

36. Sprach Er: O Mose, du hast dich erniedrigt, bei deinem Leben, Ich
37. werde dich erheben über *die Dienstengel*, denn *Demut*
38. *erheischt Ehre*.¹⁷ Ich mache dich stark, bei Meiner Ehre, und gebe dir
39. ganz Ägypten in deine Hand, lasse dich aufsteigen zum Himmel und zeige dir
40. die Engel und die Pforten des oberen Himmels.

41. (5) **Zu eben jener** Zeit, als Mose zum Himmel hinaufstieg,
42. gab Er ihm die Tora. Der Heilige, gepriesen sei Er, sprach zu Met[atron] *dem*
43. *Fürsten des Angesichts*: Geh und bring mir Ben Amram in Meinen Garten,
44. mit Pauken und Trommeln und Tanz, mit Freude und Jubel.

Da sprach

[Seite 2b]

45. (6) Da sprach Met[atron] vor dem Herrn: Mose kann nicht
46. hinaufsteigen zum Ort der *Engel aus Feuer* und *den Seraphim aus*

14 HL 3,6.

15 HL 3,6.

16 HL 2,3.

17 Prov 29,23.

ללםך כדאלך אברהם * ואל לבונה¹⁸ ליצחק .22
 אלדי תקרב על המזבח * מכל אבקת לכל¹⁹ .23
 הוא יעקב ומثل זעתת אל עטאר אלדי מא .24
 חנקו שוי * מן אל שמומאת ואל עטוראת .25
 אל עאל * כאמל בccoli שוי מעלות אל כהנה .26
 אל לויה ואל מלכות ואל דגלים וארסל .27
 להם אליה בסיד גמייע אל עצמן והוא .28
 מוסא אלדי פי אל מדרש כתפוח בעצי .29

העיר

[עמוד 2א]

לייעל²⁰ משה ע"ה פי סעת אלדי תגלא²¹ עליה .30
 אל רב סבחאה * פי חרב וקאל לה אמשי يا מוסא .31
 ואכרג קומי בני ישר[א]יל מן מצר لأن ציאחם .32
 וצלה כורסי אל ערש ודכרת עהדר אבאהתהם .33
 וגוב מוסא וקאל يا רב אל ע[א]למיין אני ארוח .34
 ענד פרעון ואכרג בני ישראל מן מצר * .35
 קאל يا מוסא אתה וטית בנפשך וחיאתך אני .36
 עלייך עלא מלאכי השרת * ושפלו רוח .37
 יתמוך כבוד * ועוזת גלאלי אין اعتוי .38
 גמייע מצר בידך ואטלעך אל סמא וארויך .39
 אל מלאיכה ושוארע אל סמא * אל עאליה .40
 פי דאלך אל וקוח למא טלע מוסא .41
 اعتאה אל תורה קאל הקב"ה למא שר .42
 הפנים רוח וגיב לי בן עמרם בגנאי .43
 בדוף וטבול וטישאן בטרכ ומזיכה .44
 וקאל

[עמוד 2ב]

וקאל מ"ט קוודאם אל רב מוסא מא יקדר .45
 יטלו מלכאן²² מלאכי אש ושרפים של .46

18 HL 3,6.

19 HL 3,6.

20 HL 2,3.

21 = תגלי.

22 = למאן.

47. Feuer, denn er ist *Fleisch und Blut*. Sprach zu ihm der Herr: Geh
48. hin zu ihm und verwandle seinen Körper in Feuer, seine Augen
49. in brennendes Feuer und seine Zunge in loderndes Feuer.
50. (8) Da stieg Met[atron] hinab zu Mose, und als Mose ihn sah,
51. erschrak er und wollte auf sein Angesicht fallen.
52. (9) Da sprach Mose: Was willst du, wer bist du? * Sprach er zu ihm:
53. Fürchte dich nicht, mein Sohn. * Ich bin Hanokh ibn Jared.
54. Ergriffen hat mich der Herr und mich zum Himmel hinaufgebracht. Ich bin
55. einer von den Engeln * und mein Name ist Met[atron]. Gesandt hat mich
56. der Herr, ich soll dich zum Himmel hinaufbringen * (11) Antwortete ihm
57. Mose und sprach: Wie kann ich hinaufsteigen zum Ort von
58. Feuer, ich bin doch Fleisch und Blut? Ich kann mich nicht in euch verwandeln.
59. Sprach zu ihm Met[atron]: Fürchte dich nicht und sei unbesorgt des-

wegen

[Seite 3a]

60. wegen. (12) Zur selben Zeit stand Met[atron] und verwandelte Mose
61. in Feuer, seine Augen [waren wie] brennendes Feuer und seine Zunge wie
62. loderndes Feuer. (13) Und es standen Engel, fünfzehn-
63. tausend zu seiner Rechten und fünfzehntausend zu seiner Linken,
64. und fünfzehntausend von vorn und ebenso von hinten,
65. und Mose und Met[atron] in der Mitte. (15) Sie stiegen hinauf zum ersten
66. Himmel. Und Mose sah Wasser ringsum
67. und darauf Engel stehend ohne
68. Zahl. * (17) **Und als** Mose dies sah,
69. fragte er Met[atron] und sprach zu ihm: Was sind das für
70. Engel, und was sind das für Pforten? * Sprach er zu ihm:
71. Das sind die, von denen die *Gebete* emporsteigen.
72. Und dies sind die Pforten des Gebets, die Pforten des Flehens, die Pforten
73. des Bittens, die Pforten der Anrufung, die Pforten der Sättigung,
74. die Pforten des Hungers, die Pforten des Reichtums, die Pforten

der Armut

[Seite 3b]

75. der Armut, die Pforten der Fülle des Regens, die Pforten des Ausbleibens

аш והוא בשר ודם קאל לה אל رب רוח .47
 אלא ענדיה ואקלב גסמה לנאר ועיזונה .48
 משעל נאר ולסאנה מתל מקדח אל נאר .49
פנzel מ"ט [א]לא ענד מוסא ולמה שאפה .50
 מוסא אכח�� וארד יצקט עלא וגגה .51
 וקאל מוסא איש תכון ומן אנת * קאל לה .52
 לא תכאפ يا ולדי * אנה חנויך אבן ייד .53
 אבדני אל رب וטלענין אלא אל סמא וצרת .54
 מן אל מלאיכה * ואסמי מ"ט וארסלני .55
 אל رب אני אטעלעך אלא אל סמא * גובה .56
 מוסא וקאל כי אקדר אטעלע למכאן .57
 נאר ואנא לחם ודם מא אקדר אקבלכום .58
 קאל לה מ"ט ולא תכאפ ולא יכוץ מן .59
 דאלך

[עמוד 3א]

דאך פי דאלך אל וקח וקף מ"ט וקלב מוסא .60
 לנאר ועיזונה משעל נאר ולסאנה מתל .61
 מקדח אל נאר וקפו אל מלאיכה כמסתעשר .62
 אלף מן ימאנה וכ[מ]סתעשר אלף מן יסארה .63
 וכמסתעשר אלף מן קודאם וכדאך מן ורא .64
 ומוסא [ו]מ"ט ב[א]ל וצט וטלעו אלא אל סמא .65
 אל אויל ושהף מוסא אין אל Mai ואקף .66
 אסואר אסואר ואקפין מלאיכה עליה מא .67
 להם عدد * **פלמא שאף** מוסא .68
 דאלך סאל למ"ט וקאל לה אישם אל .69
 מלאיכה והאדוילא אל רואשן * קאל לה .70
 האדוילא אלי הטע מנחן * אל תפלה .71
 והן רואשן לצלחה רושאן ל[אל]תחנין רואשן .72
 ל[אל]טלבה רואשן ל[ל]דعا רואשן ל[אל]סבע .73
 רואשן ליגוע רואשן ליגונא רואשן .74
 לפקר

[עמוד 3ב]

.75. פקר רושאן לכתר אל אמתאר רושאן לקטע

76. des Regens, die Pforten der Freude, * die Pforten des Weinens, *
77. die Pforten der Schwangerschaft, die Pforten des Gebärens, die Pforten
78. des Lebens, * die Pforten des Todes, * die Pforten der Hilfe für
79. die Menschen, die Pforten der Hilfe für die Bedürftigen, die Pforten der
80. Sünde, die Pforten der Umkehr, die Pforten der Herrschaft, die Pforten
81. des Sieges, die Pforten des Krieges, * die Pforten des Friedens und der
82. Versöhnung, die Pforten der Heilung und die Pforten der Krankheit.
83. Und Mose sah noch viele weitere Pforten, die ohne
84. Zahl sind, und über eine jede von ihnen waren
85. viele Engel * zur Aufsicht bestellt.
86. (18) Und Mose stieg hinauf in den zweiten Himmel
87. und sah einen grossen Furcht einflössenden Engel. Wir können seinen Namen
88. hier nicht aufschreiben *wegen der Fülle seiner Heiligkeit*. Seine Höhe
89. mass 3 Hundert Parasangen, * und mit ihm waren Engel, fünfzig

mal zehntausend

[Seite 4a]

90. mal zehntausend, und die Höhe eines jeden hundertzweiundfünfzig-
91. tausend Ellen, * und alle waren aus Feuer und Wasser. Und ihre Gesichter
92. waren nach oben gerichtet zur Shekhina. * Sie preisen Gott
93. und sprechen: *Gross ist der Ewige und hoch gepriesen.*²³ *
94. **Frage** Mose und sprach zu Met[atron]: Wer sind diese
95. Engel und worüber sind sie gesetzt? * Sprach er:
96. Diese sind gesetzt über den Wind, den Blitz, den Hagel, die
97. Wolken * und den Regen. Und sie gehen und tun den Willen
98. ihres Schöpfers und kehren an ihren Ort zurück. * Und sie preisen
99. den Herrn und heiligen Ihn. * Sprach Mose zu ihm: Warum stehen
100. sie so und sind ihre Gesichter nach oben gerichtet? * Sprach er zu ihm: O Mose,
101. von dem Tag, an dem sie der Herr geschaffen hat, haben sie ihr Gesicht
102. nicht abgewandt von der Shekhina. * (19) Dann stieg er hinauf in den
103. dritten Himmel, der dem dritten Tag [Dienstag] entspricht,

---

23 Ps 48,2.

אל אמתאר רושאן ל[אל]פרח * רושאן ל[א]לבכא * .76
 רושאן ל[א]ל חבל * רושאן ל[א]לולאד רושאן .77
 ל[א]ל חייה * רושאן ל[א]ל מות * ורושאן טעון אל .78
 אוואדם רושאן ל[אל]טעון אל מואשי רושאן ל[א]ל .79
 דنب רושאן ל[אל]תובא²⁴ רושאן ל[אל]צטנה רושאן .80
 ל[אל]נץ רושאן ל[א]ל חרב * רושאן ל[אל]סלאם ואל .81
 צולח רושאן ל[אל]עוואפי רושאן ל[א]למרץ .82
 ושאף מוסא איצא רושאן כתירה אלי מא .83
 להא עדד ועלא قول חאגה וחאגה פיהא .84
 מלאיכה כתיר * מוכליין עלייהא * .85
 וטלע מוסא אלא אל רקייע אלתאני .86
 ושאף מלך מוכף גדא ומא נקדר נכתב .87
 אסמה הנא מולב²⁵ קדושתו * וטלעה .88
 ג' מיה פרסא * ומעה מלאיכא²⁶ כמסין .89

רבווא

[עמוד 4]

רבווא וטלול אל ואחד מיה ותניין וכמסין .90
 אלף דראע * וכוליהם מן נאר ומא וגזהם .91
 לפוק קודאם אל שכינה * והם יסבחו אל רב .92
 ויקולו גדול הי ומחולל מאד²⁷ * .93
 סאל מוסא וקאל למ"ט איש האدولא .94
 אל מלאיכה ועלא איש הום מוכליין * קאל .95
 האдолא מוכליין עלא אל ריח ואל ברק ואל .96
 גמאם * ואל מטר וראחו יפעלו רצא .97
 כאלקיהם ורגעו אלא מכאניהם * והם יסבחו .98
 אל רב ויקדסוה * קאל לה מוסא וליש הום .99
 ואקפין ויגזהם לאפוק * קאל לה יא מוסא .100
 מן יומם מא כלקיהם אל רב מא בעדו וגזהם .101
 מן קודאם אל שכינה * וטלע אלא .102
 אל רקייע אל תאלת אלי ישבה ליום אל תלות .103

24. תובא =

25. מרוב =

26. מלאיכה =

27. Ps 48,2.

104. und sah dort einen sehr grossen Furcht einflössenden Engel. Seine Höhe mass
105. 500 Jahre. Er hatte siebzigtausend Köpfe und jeder Kopf hatte

siebzig

[Seite 4b]

106. siebzigtausend Münder, und ein jeder Mund siebzigtausend
107. Zungen, und auf einer jeden Zunge waren siebzigtausend Arten von Worten
108. und Stimmen. * Um ihn herum stehen siebzigtausendmal zehntausend
109. Engel, und sie loben den Herrn und sprechen: *Dir, Ewiger, gebührt*
110. *die Grösse.*²⁸ Fragte Mose und sprach: Was ist ihr Name, [der Name]
111. von diesen, und worüber sind sie gesetzt? Sprach er:
112. Ihr Name ist *Ar'elim*, gesetzt sind sie über die Bäume,
113. den Weizen, das Korn und alle Früchte. Und sie gehen
114. und tun den Willen ihres Schöpfers und kehren zurück an ihren Ort.
115. (20) **Und er stieg hinauf** zum vierten Himmel
116. und sah das *Haus des Heiligtums*, seine Säulen waren aus
117. rotem Feuer und seine Mauern aus grünem Feuer,
118. seine Tafeln aus flammendem Feuer, aus Juwelen,
119. aus Edelsteinen, Jaspis (?),²⁹ der
120. mehr funkelt als Eqdach-Steine [Berylle],³⁰

seine Pforten

[Seite 5a]

121. seine Pforten aus Karneol-Stein. Und er sah, dass die
122. Engel hinein- und aus ihm herausgingen, während sie loben und verherrlichen
123. *den Namen, gepriesen sei Er*, und sprechen: *Preist den Ewigen seine Engel.*³¹
124. Fragte Mose Met[atron] und sprach: Worüber sind diese
125. gesetzt? Sagte er zu ihm: Über die Erde, die Sonne und den Mond,
126. über die Sterne, die Tierkreiszeichen und über die Sphären.
127. Und alle loben den Herrn. Und Mose sah zwei grosse Sterne,
128. ein jeder überwog an Grösse die Erde.

---

28 1 Chr 29,11.

29 Das בָּהָרָמָן des arabischen Textes verwendet Saadja in Ex 28,18 und 39,11 seiner Bibelübersetzung für يَنْلَمْ.

30 Nach Jes 54,12.

31 Ps 103,20.

.104. ושהפ מלך כביר ומוכף גדא וטולה קדר
 .105. ת"ק סנה ולה סבעין אלף ראס וכל ראס לה
 סבעין

[עמוד 4ב]

.106. סבעין אלף פום וכל פום לה סבעין אלף
 .107. לسان וכל לسان פיה סבעין אלף אגנאס כלאם
 .108. ואצואת * וענדה וקפין סבעין אלף רבווא³²
 .109. מלאיכה והם ישבחו אל רב ויקולו לך ה'
 .110. הגדולה³³ סאל מוסא וקאל איש אסמהם
 .111. האдолא ועלא איש הום מוכליין קאל
 .112. אסמהם אראלים מוכליין עלא אל אשגאר
 .113. ו[א]לבר ו[אל]שעיר וגמייע אל פואכה וסארו
 .114. ופעלו רצא כאלקהם ורגעו מכאניהם
 .115. וטלע אלא אל רקייע אל ראבע
 .116. ושהפ בית המקדש מבני קוואימה מן
 .117. נאר חمرا וחגארה מן נאר צ'רא
 .118. ואלואהה מן נאר להבא מן חגר אל
 .119. גואהר מן אל עזיז בהרמאן אלדי הו
 .120. ישעל כתיר אבני אקבח³⁴ אללה³⁵
 ומפרגה

[עמוד 5א]

.121. ומפארגה מן חגר אל עקייק ושהפ אין אל
 .122. מלאיכה ידכלו ויכרגו מנה ומשבחין
 .123. ומפארין לש"ית ויקולו ברכו ה' מלאכינו³⁶
 .124. סאל מוסא למ"ט וקאל עלא איש האдолא
 .125. מוכליין קאל לה עלא אל ארץ ו[אל]שםס ואל קמר
 .126. ועלא אל כוכבים ואל מזאלות ועלא אל גלגלים
 .127. וכולהם ישבחו אל רב ושהפ מוסא אנתני נגום
 .128. כובאר וכל ואחד קדר עלא כובר אל ארץ

32. רבווא =

33. 1 Chr 29,11.

34. Wort im Original markiert, da Schreibfehler.

35. Nach Jes 54,12.

36. Ps 103,20: מלאכיו.

129. Der eine heisst *al-Mirrīḥ* [Mars] und der zweite *az-Zuhara* [Venus]. Da fragte
 130. Mose Met[atron] und sprach zu ihm: Worüber sind sie diese gesetzt?
 131. Sprach er: *az-Zuhara* über die Sonne und *al-Mirrīḥ*
 132. über den Mond, und all dies durch die Macht des Herrn. *
 133. (21) **Und** Mose **stieg hinauf** in den fünften Himmel, der
 134. dem fünften Tag [Donnerstag] entspricht, und sah dort eine Schar
 135. von Engeln, zur Hälfte waren sie aus Feuer und zur Hälfte aus Schnee,
 der

[Seite 5b]

136. der Schnee oben und das Feuer unten. *Und er wunderte sich, dass das
 137. Feuer nicht den Schnee auslöschte, und der Schnee nicht das Feuer auslöschte,
 138. denn der Herr hatte Frieden zwischen ihnen gemacht. Da sprach zu ihm Mose:
 139. Und diese, was ist ihr Name? Sprach er zu ihm: *Ishim* [Menschen], *die loben*
 140. *den Namen, gepriesen sei Er*, und sprechen: *Der Frieden macht³⁷* und *Gepriesen*
sei sein Name in Ewigkeit. *

141. (22) **Und** Mose **stieg auf** in den sechsten Himmel und sah [dort]
 142. einen Engel, dessen Höhe beträgt 500 Jahre, und seinen Namen
 143. schreiben wir hier nicht wegen seiner Heiligkeit. Seine Gestalt ist [aus] Hagel,
 144. und es stehen um ihn dort Tausende und Zehntausende Engel, ohne
 145. Zahl, * und alle loben den Herrn. Da fragte Mose
 146. Met[atron]: Wer sind diese? Sagte er: *'Irān Qaddīšīn* [heilige Wächter].³⁸
 147. (23) **Und** er **stieg hinauf** in den siebenten Himmel, der dem Sabbat-
 148. tag entspricht, und sah dort einen Engel, dessen Höhe beträgt 500
 149. Jahre, er war ganz aus Feuer, und er sah dort [noch] zwei
 150. Engel, die zusammen gebunden waren mit Ketten aus schwarzem
 und roten

[Seite 6a]

151. und roten Feuer, und eines jeden Höhe betrug 500 Parasangen. Sprach er:
 152. Wer sind diese? Sprach er: *Af wa-Hema* [Zorn und Grimm]. Erschaffen hat sie
 153. der Herr in den sechs Tagen der Schöpfung, * wie es heisst: *Denn ich fürchtete mich*
*[vor dem Zorn und dem Grimm].*³⁹

37 Nach ShirR III: מיכאל שר של שלג, וגבריאל כולו אש, ולא זה מכבה זה, ולא זה שורף זה. ואפילו: מלאך אחד חציו אש וחציו שלג, הקדוש ברוך הוא עושה שלום בינויהם Vgl. Ijov 25,2.

38 Nach Dan 4,14; vgl. Piyyut Jannai (242): בצבאות ברכבות בשרפם, בעירין וקדישין und Yah Ribbon קדישין ובני אנשא: זמירות ליל שבת עירין.

וְאֶחָד אֶسְמָה אֶל מְרִיך וְאֶל[תְּאַנִּי אֶל זָהָרָה וְסָאֵל
 מָשָׁה לְמַ"ט וְקָאֵל לְה עַלְא אִישׁ הָוָם קָאַעְדִּין^{.129}
 הָאָדוֹלָא קָאֵל אֶל[זָהָרָה עַלְא אֶל שָׁמֶס וְאֶל מְרִיך^{.130}
 עַלְא אֶל קָמָר וְגַמְיָע דָאֵל בְּקָוְדְּרָת אֶל רְב *^{.131}
 וְטָלָע מֹסָא אֶל רְקִיעָה אֶל כָּאָמָס אַלְדִּי^{.132}
 יִשְׁאָבָה לִיּוֹם אֶל כְּמִיס וְשָׁאָף הָנָאָך גַּמְאָעִית^{.133}
 מְלָאִיכָה נְצָפָהָם מִן נָאָר וְנְצָפָהָם מִן תָּלָג^{.134}
 אֶל^{.135}

[עמוד 5ב]

אֶל תָּלָג מִן פּוֹק וְאֶל[נָאָר מִן תָּחָת * וְתַעֲגֵב דִּי אֶל
 נָאָר מִא יְטִפִּי תָּלָג וְתָלָג מִא יְטִפִּי אֶל נָאָר^{.136}
 וְאֶל רְב אֲגָעָל אֶל צָלָאָח בִּינָהָוָם * וְקָאֵל לְה מֹסָא^{.137}
 הָאָדוֹלָא אִיש אֶסְמָהָם קָאֵל לְה אִישִׁים מִשְׁבָּחִים^{.138}
 לְשִׁיָּת וַיְקַוְלוּ עֹוְשָׂה שְׁלוּם⁴⁰ וַיְבַּרְוַק שְׁמוֹ לְעֵד *^{.139}
 וְטָלָע מֹסָא אֶל רְקִיעָה אֶל סָאָדָס וְשָׁאָף^{.140}
 מֶלֶךְ טוֹלָה מִסִּיר תְּקִסְנָה וְאֶסְמָה מִא^{.141}
 נְכַתְּבָה הָנָא מִן קְדוּשָׁתוֹ וְצָוְרָתָה בְּרָד^{.142}
 וְאַקְפִּין אַלְוָף וְרַבּוֹתָה מְלָאִיכָה אַלְדִּי מִא לְהָם^{.143}
 עֵדָד * וְכָוְלָהָם יִסְבְּחוּ אֶל רְב וְסָאֵל מֹסָא^{.144}
 לְמַ"ט אִישׁ הָוָם הָאָדוֹלָא קָאֵל עַדְיִין קְדִישִׁין⁴¹^{.145}
 וְטָלָע אֶל רְקִיעָה אֶל סָאָבָע [אֶל[דִּי יִשְׁבָּה לִיּוֹם^{.146}
 אֶל שְׁבָת וְשָׁאָף הָנָאָך מֶלֶךְ טוֹלָה מִסִּיר תְּקִסְנָה^{.147}
 סָנָה וְכָוְלָה מִן נָאָר וְשָׁאָף הָנָאָך אַתְּנִין^{.148}
 מְלָאִיכָה מְרַבְּטִין בְּסָנָאָסָל מִן נָאָר סָוְדָא^{.149}
 וְחַמְרָא

[עמוד 6א]

וְחַמְרָא וְכָול וְאֶחָד טוֹלָה תְּקִסְנָה קָאֵל^{.150}
 אִישׁ הָוָם הָאָדוֹלָא קָאֵל אַ"פ וְחַמְמָה כְּלַקְהָם^{.151}
 אֶל רְב מְשַׁת יִמִּי בְּרָאָשִׁית * שְׁנָאָמָר כִּי יִגְלַתִּי⁴²^{.152}
 .^{.153}

39 Dtn 9,19.

40 Nach ShirR III: מיכאל שר של שלג, וגבrial כולו אש, ולא זה מכבה זה, ולא זה שורף זה. Vgl. Ijob 25,2.

41 Nach Dan 4,14.

42 Dtn 9,19.

154. Und er sprach: O Mose, erschrick nicht und fürchte dich nicht. Da beruhigte sich
155. seine Geist in ihm. * (24) **Und [da]nach** sah er einen Engel, dessen Gestalt
156. war anders, denn er war hässlich und seine Höhe 500 Jahre.
157. Er war voller Augen, von Fuss bis Kopf. Er war aus Feuer,
158. und der ihn sah, erschrak und starb aus Furcht vor ihm.
159. (25) Da fragte Mose und sprach: Wer ist das? Sprach er zu ihm:
160. Dieser ist *Sam[ael]*, der die Seelen der Menschen wegnimmt. Und er sprach: Wo
161. streift er umher? Sprach er: Er nimmt hinweg die Seele
162. Hiobs. * Zu dieser Stunde sprach er: O, Herr der Welten,
163. möge es dein Wille sein,⁴³ übergib mich nicht in die Hand dieses
164. Engels, der grässlich ist; und jedem, der übergeben wird
165. in seine Hand, stehe bei. (26) Und weiter sah er Engel,

[Seite 6b]

166. stehen vor dem Herrn, und ein jeder von ihnen hatte
167. sechs Flügel, und die Länge eines Flügels betrug 500 Jahre.
168. (27) Und er sprach zu Met[atron]: Wie heissen diese? Sprach er:
169. Diese sind die *Serafim*. * Zu dieser
170. (38) Zeit ging eine Stimme aus vom Himmel und sprach: O Mose,
171. mein Diener, fürchte dich nicht, Ich habe dich hinaufgeführt in die sieben
172. Himmel, und Ich habe dir die Tora gegeben und habe dich sehen lassen den Ort
173. der Engel und alle meine Schätze. Von jetzt an
174. will Ich dich sehen lassen zwei Hallen, die Ich geschaffen habe in
175. meiner Welt, und das sind der **Garten Eden und das Gehinnom**:
176. das eine für die Gerechten und das andere für die Frevler.
177. Sehen wirst du die Strafe der Frevler, wie sie bestraft werden
178. im Gehinnom,⁴⁴ weil sie gesündigt haben und schuldig wurden,
179. und sehen wirst du die Gerechten, wie sie ruhen im Garten
180. Eden, weil sie recht gehandelt haben mit ihren guten

Taten

43 Nach bBer 16a: יְהִי רָצׁוֹן מִלְפָנָיךְ. Eigentlich: Möge es Wille vor dir sein.

44 Der Wortgebrauch wechselt; mal steht das hebräische **גִּיהְנָם**, mal – wie hier – das arabische **جَهَنَّم** (*ŷabannam*).

וְקָאַל יְאָמָּס אֶל תְּפִזּוּז וְלֹא תַּכְאָפֵף וְאַנְטְּרָה
עַקְלָה עַלְיָה * **וּבָעֵד** [דָּאַלְךָ] שָׁאָפֵף מֶלֶךְ וְצֹוְרָתָה
מְכַתְּלָפָה וְהוּא מְכֻעָר וְטוֹלָה תְּיֵקָה סָנָה
וְכָלָה עִזּוֹן עִזּוֹן מִן רְגֵלָה לְאַרְאָסָה וְהוּא מִן נָאָר
וְאַלְדִּי יִשְׁוֹפָה יִצְקַט וְיִמּוֹת מִן פְּגִיעָתָה
וְסָאָלָה מֹסָא וְשָׁוֹן וְקָאַל מִן הַוְּאָדָא קָאַל לְהָ
הַאָדָא ס"מ [אַלְךָ] יִ[אַ]כְדָּנְפּוֹס בְּנֵי אָדָם וְקָאַל
לֹא פִּין הָוּ רְאֵית מְתַסְּלָחָה קָאַל יִאַכְדָּנְפּוֹס
אִיּוֹב * **פִּי** דִּיךְ אֶל סָאָעה קָאַל יְאָרָב אֶל עַ[אַ]לְמִין
יְכוֹן רְצָא מִן קְוֹדָמָךְ⁴⁵ לֹא תִּמְכְּנִי בִּיד הַאָדָא
אֶל מְלָאֵךְ אַלְדִּי הָוּ אַכְזָרִי וְכָל מִאַתְּמָכָנָה
פִּי יְדָה הַוּן עַלְיָה וְשָׁאָפֵף אִיצָּא מְלָאֵיכָה
וְאַקְפִּין

[עמוד 6ב]

וְאַקְפִּין קְוּדָם אֶל רְבָב וְמַעַע כּוֹל וְאַחַד מִנְהָמָם
סְתָה אֲגָנָה וְטוֹלָל גְּנָאָח מִסְיָר תְּיֵקָה סָנָה
וְקָאַל לִמְ"ט אִיש אַסְמָהָם הַאֲדוֹלָא קָאַל לְהָ
הַאֲדוֹלָא שְׁרָפִים : **פִּי** הַאָדָא
אֶל וְקַתְּ כָּרְגָּ צָוָת מִן אֶל סְמָא וְקָאַל יְאָמָס
עֲבָדִי לֹא תַּכְאָפֵף אֲנָא טְלָעָתָךְ לְסָבָע
אֶל סְמוֹאָת וְאַעֲטִיתָךְ אֶל תּוֹרָה וְרוֹיִיתָךְ מִכְאָן
אֶל מְלָאֵיכָם וְגַמְיָע כְּזָאַנִּי דְלָחִין נְחָב
נְרוֹיךְ אַתְּנִין הִיכְלָוָת אַלְדִּי כְּלָקָת **פִּי**
דְּנִיאָתִי וְהַן גַּן עַדְן וְגִיהַנְּם :
וְאַחַד חָק אֶל צְדִיקִים וְאַחַד חָק אֶל רְשָׁעִים
תְּשֻׁוֹפָה עַדְאָב אֶל רְשָׁעִים כִּיּוֹתָהוּ מַעֲדָבִין
פִּי גִּהְנָם סְבָב חִין כְּאָנוּ כָּאָתִין וְצָאַלְמִין
וְתְּשֻׁוֹפָה אֶל צְדִיקִים כִּיּוֹתָהוּ פִּי גַּן
עַדְן סְבָב חִין כְּאָנוּ צָאָלָחִין פִּי אַעֲמָלָהָם
אֶל

45 Nach bBer 16a.

[Seite 7a]

181. Taten, und sehen wirst du diejenigen, die
182. Gutes getan haben in dieser Welt.
183. (39) **Zu** eben dieser Stunde sprach der Herr
184. zu **Gabriel**: Geh mit meinem Knecht Mose
185. und zeige ihm das Gehinnom. Zu eben dieser Zeit
186. kam Gabriel und sprach zu Mose: Komm mit mir,
187. denn geboten hat mir der Heilige, gepriesen sei Er, dir das Gehinnom zu zeigen.
188. (40) Und er sah das Gehinnom, lodernd und brennend vom Feuer. Sprach er:
189. Ich habe keine Kraft, das Gehinnom zu sehen, und kann nicht mitten
190. ins hell lodernde Feuer gehen. Sprach Gabriel zu Mose:
191. Fürchte dich nicht, Mose, vor seinem Feuer; es gibt ein weiteres
192. Feuer, das lodert und brennt stärker als dieses an die tausend
193. Mal. Und du wirst hindurchgehen mit deinem Fuss, wie
194. ein Mensch durch kaltes Wasser geht,
195. und all dies durch die Macht des Herrn, erhoben sei Er.

Und zu

[Seite 7b]

196. Und zu der Zeit, da Mose eintrat, das Gehinnom zu sehen,
197. wich das Feuer des Gehinnom zurück vor ihm fünfhundert Parasangen.
198. Ebenso der Fürst des Gehinnom, er wich zurück vor dem Licht der
199. *Schechina*, die über Mose, unserem Meister, Friede über ihn, war. (41) Mose rief
200. ihn an und trat vor ihn hin wie ein Schüler vor
201. seinem Lehrer. Da sprach der Fürst des Gehinnom zu ihm: Wer bist du?
202. und wozu bist du hergekommen? Das ist nicht dein Platz. Sprach er zu ihm:
203. Ja, das ist nicht mein Platz, aber ich bin hergekommen, dass ich sehe
204. die Macht des Schöpfers. * (43) **Und zu** eben dieser Zeit traten
205. er und der Engel ein in das erste Gehinnom, und er sah die
206. Frevler und die Würgeengel,⁴⁶ die sie strafen
207. mit schweren Strafen. Manche von ihnen waren aufgehängt an ihren Augen-
208. brauen, manche an ihren Augen, und manche an ihren Zungen,
209. manche an ihren Ohren, manche an ihren Händen und manche

---

46 מלאכי חבלה

[עמוד 7א]

- .181. אל טيبة ותשופ איש מוכף לידי
 יפועל אל מליח פי האדי אל דניא
 ופי האדי אל סאה קאל אל רב
לגבורי"אל רוח מעא עבדי מוסא
 ופרגה עלא גהנמ * פי האדר אל וכת
 גא גברי"אל וקאל למוסא אמשי מעי
 לאן קאל לי הקב"ה אפרג עלא גהנמ
 ושהף גהנמ תשעל ותלהב אל נאר קאל
 מא אקדר אשוף גהנמ ולא אמשי וצט
 אל נאר אל לאציה⁴⁷ קאל גבר"יאל למוסא
 לא תכאפ يا מוסא מן נארהא ועד פי
 נאר תשעל ותלהב אקווא מן האדי באלו
 מרה ואנת תמשי וצחהא ברגלאן מטל
 מא אל אנסאן ימשי בין אל מא אל באדר
 וכול האדא בקדורת אל רב תעלא
 ופי

[עמוד 7ב]

- .196. ופי וכתaldi דכל מוסא לישוף גהנמ
 הרבת נאר גהנמ מן קודאמה ת"ק פרסא
 וכדאלן שר של גיהנמ הרב מן אור
 השכינהaldi עלא מרע"ה וצאה עליה
 מוסא וגא קודאמה מטל אל תלמיד קודאם
 רבו וקאל לה שר של גיהנמ מן אנת
 וליש גית הנא מה הוא דא מכאנך קאל לה
 نعم מה הוא דא מכאני אלא גית אשוף
 קווות אל בארי * **ופי** דאלן אל וכת דכל
 הוא ואל מלך אלא גהנמ אל אולוי ושהף אל
 רשעים ומלאכי חבלה ביעדבוזם
 עדאב שנייע שי מנהם מעליקין באגפאן
 עיוניהם ושוי בעיוניהם ושוי באלسانיהם
 ושוי באדאניהם ושוי באידייהם ושוי

210. an ihren Füssen. Und unter ihnen waren Frauen, aufgehängt

an ihren Augen

[Seite 8a]

211. an ihren Augen und mit ihrem Haupthaar, manche an ihren Brüsten.

212. Und sie schreien. Und alle sind aufgehängt an Ketten aus

213. Feuer. Manche fielen mit ihrem Gesicht auf

214. der Erde, auf das heisse Feuer. (44) Da fragte Mose

215. den Fürsten des Gehinnom und sprach zu ihm: Womit haben sie verdient

216. diese Strafe? (45) Sprach er zu ihm: Die an ihren Augen aufgehängt sind,

217. weil sie ihre Augen gefüllt haben mit dem Anblick von Unzucht

218. und Ehebruch und Hurerei, und die, die angeschaut haben die Menschen

219. mit dem bösen Blick. Und die an ihren Händen aufgehängt sind,

220. weil sie Menschen bestohlen haben. Und die

221. an ihren Zungen aufgehängt sind, weil sie geredet haben

222. über die Menschen Worte der Lüge und schlechte

223. Rede geführt, falsches Zeugnis abgelegt, mit ihrem Mund Törichthes gesagt

224. und bei Gott Lüge geschworen, gescherzt haben bei der Lesung der Tora,

225. beim Gebet, beim Kiddusch, bei der Wiederholung [des Achtzehngebets] und

Priester

[Seite 8b]

226. beim Priestersegen, und weglassen haben das Amen; Zwietracht gesät haben

227. zwischen Mann und Frau und zwischen Freund und Freund. Und die

228. an ihren Füssen aufgehängt sind, weil sie verleumdet haben und

229. üble Rede geführt, schlechten Bräuchen gefolgt sind, sich aber

230. nicht um die Erfüllung einer Mitzwa gesorgt haben. (47) Und die an ihren Ohren

231. aufgehängt sind, weil sie verstopft haben die Ohren vor

232. der Tora und vor den Armen, aber geliebt haben unnütze leere Worte

233. und schlechte Rede, sitzen und spielen am Schabbat und an den

234. Feiertagen, sich vergnügen und sich betrinken.

235. **Und bezüglich** der Frauen, die an ihren Augen aufgehängt sind,

236. weil sie ihre Augen geschwärzt haben und einhergegangen sind

237. vor den Männer ohne Kopfbedeckung und nicht verhüllt haben

238. ihr Gesicht, und die Männer sie angeschaut haben und verleitet wurden

ברגילהם ופי מן אל נסואן מעלקאת
בעיונהן .²¹⁰

[עמוד 8א]

- בעיונהן ופי בשער רוסהן ושין באבוזזהן .²¹¹
והום יצicho וכוליהם מעלקין בסנאסל מן .²¹²
נאר ושין מרגומין עלא וגזהום עלא .²¹³
אל ארץ עלא אל נאר אל חממי וסאל מוסא .²¹⁴
לשך גיהנום וקאל לה עלא איש אסתהקו .²¹⁵
האדא אל עדאב קאל לה אל מעלקין בעיוניהם .²¹⁶
לאניהם כאנו ימלו עיוניהם מן שוף אלעരיות .²¹⁷
ואשת איש ואלגיות ואלדי ינצרו אל נאם .²¹⁸
ב[א]ל עין אל לביתה ואל מעלקין באידיהם .²¹⁹
לאניהם כאנו יסركו עלא אל נאם ואל .²²⁰
מעלקין בלסאסינהם לאניהם כאנו יכלמו .²²¹
עלא אל נאם בכל[א]ם בטאל ויודו לשון .²²²
הרע וישהדו שהאדא זור ויתנבלו בפה .²²³
ויחלפו באלה באטל ויהרגו בסעת ס"ת .²²⁴
ופי אל צל[א]ה ופי קדיש וחזרה וברכת .²²⁵

כהנים

[עמוד 8ב]

- כהנים ויפלתו אמן וירמו אל פתנה בין .²²⁶
רגאל ומרתה ובין צאחב לצ[א]חבה ואל .²²⁷
מעלקין ברגילהם לאניהם ידו ויסירו .²²⁸
לשון הרע ויגרו לאלמור אל בטאה .²²⁹
ומה ימשו פי דבר מצוה ואל מעלקין .²³⁰
באדאניהם לאניהם כאנו יתצورو מן אל .²³¹
תורה ומן אל ענים ויחבו כלאם אל בטאל .²³²
ולשון הרע ויקעדו ילעבו בשבת ואל .²³³
מן[ו]עדים ויצחכו ויתמסכו * .²³⁴
ואמא אל נסואן אל מעלקאת בעיונהן .²³⁵
לאניהם כאנו יכהלו עיונהן ויש וימשו .²³⁶
קדאם אל רגאל בלא-חיה ומא יגטו .²³⁷
וגזהן וישופוהן אל רגאל ויכסבו .²³⁸

[Seite 9a]

241. haar und es unbedeckt getragen haben unter dem Himmel, und so
242. Armut und Exil über Israel gebracht haben. Deswegen hat man
243. sie an ihrem Haupthaar aufgehängt. (49) Und die an ihren Brüsten aufgehängt
244. sind, weil sie ihre Kinder gestillt haben mit entblösster
245. Brust vor den Männern. Und die Männer sehen das und werden
246. zur Sünde verleitet ihretwegen. Und die, deren Gesichter man auf
247. die heisse Feuersglut drückt, weil sie sich ihrer gebrüstet
248. ihrer Schönheit und in ihrem Herzen gesagt haben: Schaut, wie
249. schön an Gestalt wir sind, und deswegen drückt man
250. ihre Gesichter auf die Feuersglut. (46) Und er sah Männer,
251. aufgehängt an der Beschneidung ihres Penis, und sprach:
252. Warum haben sie diese Strafe verdient? Sprach er:
253. [Weil] sie der Hurerei nachgegangen sind. : (47) **Und da-**
254. **nach** sah Mose einen Ort im Gehinnom,
255. an dem Männer und Frauen waren, die in siedendem Kot bestraft

[Seite 9b]

256. wurden. Da erschrak Mose und sprach zum Fürsten des
257. Gehinnom: Wofür haben sie diese Strafe verdient?
258. Sprach er zu ihm: Weil sie den Freitag
259. als Schabbat nahmen * und die Frauen die Sabbatkerzen
260. anzündeten, während sie dasitzen, aber nicht gut lernen
261. die Gesetze der Unreinheit [der Frau]. * So brachten sie Hungersnot und
262. Unglück und Tod in die Welt. Aus diesem Grunde und deswegen
263. Haben sie diese Strafe verdient. Danach sah
264. Mose einige von den Weisen, wie man sie strafte durch Ausstechen
265. ihrer Augen. Da fragte Mose: Warum haben sie diese Strafe verdient?
266. Sprach er zu ihm: Sie haben die Menschen nichts von ihrem Wissen gelehrt,
267. deshalb sticht man ihnen die Augen aus. * Danach sah Mose

כטא בסבבָהן ואַלְדי מעַלְקָאת בְשָׁעָר
.239
רֹוסָהָן לְאַנְהָן כָּאַנְיָן יִמְשְׁטִין וַיְרֹזִין שַׁעַר
.240
רֹוסָהָן

[עמוד 9א]

רֹוסָהָן וַיְכַלּוּהּ מִכְשָׁוֹף תְּחַת אֶל סְמָא וְכָאַנוּ
.241
יַכְסְּבּוּ אֶל עֲנֵיות וְאֶל גָּלוֹת לִיְשְׁרָאֵל לְדַאַלְךָ
.242
יַעֲלָקָוָהָן בְשָׁעָר רֹוסָהָן וְאֶל מַעַלְקִין בְאַכְזָוָהָם
.243
לְאַנְהָן כָּאַנוּ יַרְצְּעָוּ אֹוְלָאָהָן וְצְדוֹרָהָן
.244
מִכְשָׁוֹפָה קְוָדָם אֶל רְגָאֵל וַיְשְׁפּוּהָן וַיַּכְסְּבּוּ
.245
כַּטָּא בְּסְבָבָהָן וְאַלְדי בְּרִיגָּמוֹ וְגַוְהָהָן עַלָּא
.246
גַּמֵּר אֶל נָאָר אֶל חָאָמִי לְאַנְהָן כָּאַנוּ יַתְּבָהֵין
.247
בְּחַסְנָהָן וַיַּעֲנָוּ פִי קְלוּבָהָן שַׁוְפּוּ כִּיףָ
.248
אַחֲנָא חַסְיָנִין אֶל צְוָרָה וְלַאֲגָל דַאַלְךָ יַרְגָּמוֹ
.249
וְגַוְהָהָן עַלָּא גַּמֵּר אֶל נָאָר וְשָׁאָף נָאָס
.250
מַעַלְקִין פִי בְּרִית מִילָה חַקָּהָם וְקָאָל
.251
עַלָּא אִישׁ אַסְתָּחָקָוּ הַאֲדָא אֶל עַדְאָבּ קָאָל
.252
כָּאַנוּ יִמְשּׁוּ פִי אָמָר אֶל זְנוֹת : וּבְעֵד
.253
דַאַלְךָ שָׁאָף מֹסָא מְכָאָן פִי גַהְנָם
.254
וְפִיהּ רְגָאֵל וְנָסְוָאָן מְעַדְבִּין בְּצֻוָּהָ
.255

רֹותָחָת

[עמוד 9ב]

רֹותָחָת * וְאַבְתָּהָת מֹסָא וְקָאָל לְשָׁר שָׁל
.256
גִּיהְנָם עַלָּא אִישׁ אַסְתָּחָקָוּ הַדָּא אֶל עַדְאָבּ
.257
קָאָל לְהָמָן אֲגָל אֲנָהָם כָּאַנוּ יַגְלָסָוּ יוֹם אֶל
.258
גּוֹמְעָה בְּלַ שְׁבָת * וְאֶל נָסְוָאָן כָּאַנְיָן יִסְרָגִין
.259
סְרָאָג אֶל שְׁבָת וְקָדְהוּ גָּלָס וּמָא יַתְּהָדָרִין
.260
בְּדִינִי נְדָהָה מְלִיחָה * וְכָאַנוּ יַכְסְּבּוּ אֶל גּוֹעַ וְאֶל
.261
פְּתַן וְאֶל מָוֹתָהָ פִי אֶל דְּנִיאָ בְּסְבָבּ דַאַלְךָ וְלְדַאַלְךָ
.262
אַסְתָּחָקָוּ הַדָּא אֶל עַדְאָבּ בְּעֵד דַאַלְךָ שָׁאָף
.263
מֹסָא בְּעֵץ מְן אֶל חַכְמִים בַּיְעַדְבּוּהָם בְּתַקְלִיעָ
.264
עִיוֹנָהָם וְסָאָל מֹסָא לִישׁ אַסְתָּחָקָוּ הַדָּא אֶל עַדְאָבּ
.265
קָאָל לְהָמָן כָּאַנוּ יַעֲלָמוּ אֶל נָאָס מְן עַלְמָהָם
.266
לְדַאַלְךָ יַכְרָגִי עִיוֹנָהָם * בְּעֵד דַאַלְךָ שָׁאָף מֹסָא
.267

268. zwei Menschen, wie man sie strafte durch Ausstechen ihrer Augen
269. und von ihrem Fleisch abschnitt und ihnen davon zu essen gibt. Da sprach er:
270. Warum haben sie diese Strafe verdient? Sprach er zu ihm: Weil

weil sie

[Seite 10a]

271. sie ihre Augen beim Achtzehngebet geöffnet und einen Urteilspruch gefällt
272. haben zwischen den Menschen, den einen gefasst, den anderen freigelassen.
273. Deshalb gibt man ihnen von ihrem Fleisch zu essen. [Da]nach sah er Menschen,
274. wie man ihnen feurige Kohlen zu essen gab. * Sprach Mose: Warum das?
275. Sprach er: Weil sie verbotene Speisen gegessen, Libationswein getrunken und
276. nicht Busse getan haben. * [Da]nach sah er Menschen, die schreien,
277. während ein Wurm aus ihrem Fleisch herauskommt, *denn ihr Wurm*
278. *stirbt nicht.*⁴⁸ Da sprach Mose: Warum haben sie diese Strafe verdient?
279. Sprach er zu ihm: Weil sie die Menschen geplagt und nicht aufgehört haben,
280. und gesündigt haben gegen den Herrn. * [Da]nach sah er Menschen, wie man
281. ihnen Sand, Spritzgurke und Koloquinte brachte und sie damit fütterte. Sprach
282. Mose: Warum haben sie diese Strafe verdient? Sprach er zu ihm:
283. Weil sie gestohlenes Essen liebten und es in ihnen süß war.
284. Danach sah er Menschen, wie man sie mit Ketten
285. heftig schlug. * Sprach er: Warum haben sie diese Strafe verdient?

sprach er

[Seite 10b]

286. Sprach er zu ihm: Weil sie üble Rede verbreitet haben. Und danach
287. sah Mose Aufgehängte und Ketten [an ihnen] hängend.
288. Sprach er zu ihm: Wer sind diese? Sprach er: Wer solche
289. Taten verübt hat, den hängt man damit auf. * (50) Dann hörte Mose,
290. dass das Gehinnom mit lauter Stimme ruft **und spricht**:
291. **Gib, gib**,⁴⁹ * O Herr der Welten, gib mir
292. meinen Anteil und meinen Lohn, denn ich bin hungrig, * und selbst wenn ich
mehr fressen könnte von
293. den Frevlern, würde ich nicht satt werden. * Da erscholl eine Stimme

48 Jes 66,24.

49 Prov 30,15.

נאש תאנין ביעדבוּהֶם בתקליע עיונֶהֶם .268
 ויקטעוּ מִן לְחָמָה וַיַּטְעֲמֹהֶם מִנָּה וַיָּקָל .269
 לִישָׁ אַסְתָּחָקָוּ הַדָּא אֶל עַדָּב קָל לְהַלְלָגָל .270
 אֲנָהֶם

[עמוד 10 א]

כָּאָנוּ יִפְתָּחָוּ עַיְוָנֶהֶם פִּי שְׁמָנָה עַשְׂרָה וַיַּקְטָעָוּ .271
 חַכְמָה בֵּין אֶל נָאָס וַיַּמְסְכָוּ וְאֶחָד וַיַּסְבִּבוּ וְאֶחָד .272
 וְלְדָאָלָךְ יַטְעֲמֹהֶם מִן לְחָמָה בַּعַד [דָאָלָךְ] שָׁאָף נָאָס .273
 בַּיַּטְעֲמֹהֶם גָּמָר אֶל נָאָר * קָל מֹסָא לִישָׁ כְּדָא .274
 קָל לְאֲנָהֶם כָּאָנוּ יַאֲכְלָוּ מַאֲכָל אַסּוּר וַיַּשְׁרְבָוּ .275
 יִין נָאָסָךְ וְמָא יַתּוּבָוּ * וּבַעַד [דָאָלָךְ] שָׁאָף נָאָס יַצִּיחָוּ .276
 וְאֶל דָוָה תַוְרָגָג מִן לְחָמָה * כִּי מַלְעָתָם .277
 לֹא תְמֹתָה⁵⁰ וְקָל מֹסָא לִישָׁ אַסְתָּחָקָוּ הַדָּא אֶל עַדָּב .278
 קָל לְהַלְלָגָל כָּאָנוּ יַגְרוּ מִן אֶל נָאָס וְמָא יַרְדוּ .279
 וַיַּלְטָוּ עַלְאָא אֶל רָב * בַּעַד [דָאָלָךְ] שָׁאָף נָאָס בַּיְגִיבָוּ .280
 לְהַמָּנִיס וּלְקַמְּ וְחַנְצָל⁵¹ וַיַּקְוָהֶם קָל .281
 מֹסָא לִישָׁ אַסְתָּחָקָוּ הַדָּא אֶל עַדָּב קָל לְהַלְלָגָל .282
 כָּאָנוּ יַחְבּוּ אֲכָל אֶל גָּזָל וַיַּנְטָעַם לְהַמָּחָלוֹ .283
 בַּעַד דָאָלָךְ שָׁאָף נָאָס בַּיַּצְרָבָהֶם בְּסַנְאָסָל .284
 צָרָב עַצְּיִם * קָל לִישָׁ אַסְתָּחָקָוּ הַדָּא אֶל עַדָּב .285
 קָל

[עמוד 10 ב]

קָל לְהַלְלָגָל כָּאָנוּ יַנְקְלוּ לְשׁוֹן הַרְעָ וּבַעַד .286
 דָאָלָךְ שָׁאָף מֹסָא מַעֲלָקִין וְסַנְאָסָל מַעֲלָקָה .287
 קָל לְהַלְלָגָל לְמִן הַאֲדוֹלָא קָל לְמִן כָּאָן יַפְעַל הַאֲדִי .288
 אֶל אֲפָעֵיל יַעֲלָקָה פִּיהָן * וַסְמָעַ מֹסָא .289
 אָן גַּהְנָם תְּצִיחָה בְּצָוֹת קוֹי וְתַקּוֹל .290
 הַבְּ הַבְּ⁵² * יְאָרָב אֶל עַלְמִין אַעֲטִינִי .291
 קַוְסָמִי וּנְצִיבִי לְאַנִי גַּיְעָנָה * וְחַתָּא לְוּ אֲכָל .292
 אֶל רְשָׁעִים כְּתִיר מָא אַשְׁבָּע שִׁי * וְכָרָגָ צָוָת .293

50 Jes 66,24.

51 = וְחַנְצָל.

52 Prov 30,15.

294. vom Himmel und sprach: Was soll ich dir geben? Die Seelen der Gerechten
 295. oder der Frevler? Sprach er: Gib mir meinen Anteil und meinen Lohn, das sind
 296. die Frevler, ich werde sie strafen; keine Macht habe ich über die Gerechten.
 297. (55) Fragte Mose und sprach: Wie heisst dieser Ort?
 298. Sprach er zu ihm: *Aluga* [Blutegel], wie geschrieben ist: *Der Blutegel hat zwei Töchter*:
 299. *Gib, gib*,⁵³ *Sheol und Abaddon* [Unterwelt und Vernichtung] *werden nicht satt*.⁵⁴
 300. (51) Danach sah Mose Frevler, aufgehängt

mit ihren Köpfen

[Seite 11a]

301. mit ihren Köpfen nach unten und ihren Füßen nach oben, und ihr Fleisch
 302. voll von schwarzen Würmern, und jeder Wurm, seine Länge war
 303. fünfhundert Parasangen. * Und sie schreien und sprechen: Wehe uns wegen
 304. dieser Strafe, o weh uns wegen der Strafe des Gehinnom, und nicht ist
 305. einer, der gnädig ist, und keiner, der sich unser erbarmt. Und sie wünschen
sich den Tod,
 306. aber sterben nicht. *Sie warten auf den Tod, aber er ist nicht da*.⁵⁵ (52) Da sprach Mose
 307. zum Engel: Weshalb haben sie diese Strafe verdient? (53)
 308. Sprach er zu ihm: Wegen der Fülle ihres Unglaubens, oder sie entweiht haben
 309. den Sabbat, und sie sich nicht gefürchtet haben vor der Entweihung
des Sabbat, und sie verspottet

310. haben die Gelehrten Schüler, und der bestohlen hat
 311. die Witwen und die Waisen, und der seinen Vater und
 312. seine Mutter verflucht und einen bösen Leumund über seinen Nächsten
verbreitet hat.⁵⁶ Das ist
 313. das Urteil über sie. * Bestimmt hat der Herr diesen Wurm und die
 314. grässlichen Engel, und sie vollstrecken an ihnen
 315. harte Gerichtsurteile. (55) **Und** weiter

Mose unser Meister, Friede über ihn

[Seite 11b]

316. ging Mose unser Meister, Friede über ihn, hinein ins Gehinnom und sah Frevler,

---

53 Prov 30,15.

54 Prov 27,20.

55 Ijob 3,21

56 Nach bBM 58a.

מן אל סמא וקאל איש עטיך ארוואח אל צדיקים	.294
או אל רשעים קאלת גיב לי קוסמי ונצבי וهم	.295
אל רשעים אעדביהם מא לי קודרה פי אל צדיקים	.296
וсал מוסא וקאל איש اسم הדא אל מטרח	.297
קאל לה עלוקה כמ"ש לעלוקה <i>שתי</i> בנות	.298
<i>הב הב</i> ⁵⁷ שאל ואבלון לא תשבענה ⁵⁸	.299
בעד דאלך שאף מוסא רשעים מעליין	.300
רוסהום	

[עמוד 11א]

רוסהום לחתת ורגיליהם לפוק ⁵⁹ ולחמהם	.301
כולם مليאן דוד אסוד וככל דודה טולהא	.302
ת"ק פרסה * והם יציחו ויקולו يا ריל לנא מן	.303
הדא אל עדאב يا וילנא ⁶⁰ מן עדאב גהנמ ומא	.304
אחד יחן ולא ילחם ⁶¹ * ויטלבו אל מות ולא	.305
ימותו המכחים למות ואני ⁶² וקאל מוסא	.306
למלך עלא איש אסתחקו הדא אל עדאב	.307
קאל לה מן כותר אל אימאן אל באטלה או יחללו ⁶³	.308
שבת ומא יכפו מן גלס אל שבת וכאננו	.309
יתבהדלו בתלמידי חכמים ויסרך	.310
אלמנואת ואל יתומים ואלדי מן ילען אבוה	.311
ואמה ואלדי יכרג שם לע <i>לחביבו</i> ⁶⁴ הדא	.312
חכמיהם * יצלה אל רב אל דודה הדוי ואל	.313
מלאכיהם אכזריים ויעמלו פיהם	.314
דיניהם קשים : תם זאד	.315

מרע"ה

[עמוד 11ב]

מרע"ה ודכל לא⁶⁵ גהנמ ושאף רשעים

57 Prov 30,15.

58 Prov 27,20.

59 = לפוק.

60 = ריל לנא.

61 Vgl. Jer 21,7.

62 Ijob 3,21. המכחים למות ואנינו.

63 (?) יחללו = .

64 Nach bBM 58a.

317. und darin herrschen über sie Schlange und Skorpion
 318. und beissen sie. Und jeder Skorpion hat siebztausend
 319. Münder, die Gift und Galle spucken. * vor lauter Gift
 320. und zerreissen ihr Fleisch. Und sie schreien: Wehe uns
 321. vor dieser Plage. Und es gibt niemanden, der Gnade mit ihnen hat
 322. und sich über sie erbarmt. Sprach Mose: Womit haben sie verdient diese
 323. Strafe? Sprach er zu ihm: Sie haben Israels Besitz gestohlen
 324. oder Bestechung angenommen oder sich über ihren Nächsten erhoben.
 325. Sie haben Israel in die Hand der Völker gegeben,
 326. haben verleugnet ihren Nächsten unter den Menschen oder die mündliche
 327. Lehre oder das Kommen des Messias. Und wer
 328. solche Dinge tut, über den lässt herrschen der Herr
 329. Schlangen und Skorpione. * **Dann** ging
 330. Mose an einen anderen Ort und sah Frevler

aufgehängt

[Seite 12a]

331. aufgehängt an feurigen Ketten. (46) Von der Brust aufwärts
 332. waren sie Feuer und von ihrer Brust abwärts Schnee. * (59) Und man gibt
 333. ihnen feurige Steine und flösst sie ihnen ein über ihre Zähne hinweg
 334. vom Morgen bis zur Nacht. In der Nacht verlängert man ihnen (ihre Zähne),
 335. einen jeden auf eine Parasange, und am Morgen zerbricht man sie
 336. ihnen, *die Zähne der Frevler zerbrichst du.*⁶⁶ Und man gibt ihnen
 337. siedenden Kot. Da sprach Mose: Weswegen
 338. haben sie diese Strafe verdient? Sprach er zu ihm: Gegessen haben sie
 339. Totes und Gerissenes⁶⁷ * und die Speise der Nichtjuden. Und wer
 340. vom Judentum abfällt, oder von einem Juden Zins nimmt, * und wer
 341. den *ausführlichen Gottesnamen* für Nichtjuden aufschreibt, und wer betrügt
 342. bei Mass und Gewicht und verbotene Milch (ins Fleisch) tut oder
 343. Blut unters Essen [röhrt]) - wer das getan hat, empfängt
 344. diese Strafe. *(61) **Dann** ging Mose wieder zu einem anderen

65 = נא.

66 Ps 3,8

67 Vgl. Lev 22,8; Ex 22,30; Ez 44,31.

ופיה מצלtein עליהם הייתה ועקרוב	.317
ילקצוזם וככל עקרוב להא שביעין אלף	.318
פום יסילו סום ועלקם * וכותר סומחים	.319
וינטפו אגסאדים והם יציחו יא ויל לנא	.320
מן הדא אל עדאב * ולא פיה מא יחן עליהם	.321
וירחם קאל מוסא ליש אסתהקו האדא	.322
אל ערדאכ קאל לה כאנו יסركו מאל ישראל	.323
או יקובול שחר או יתגבר עלא צאהבה	.324
ואלדי ימסיד ישראל ביד אל גוים ואלדי	.325
ילצי בצאהבה בין אל נאש או בתורה	.326
שבעל פ"א ⁶⁸ או בגיהת אל מישיח ואלדי	.327
יפעל האדי אל אפעהל יצלט לה אל רב	.328
האדוי אל הייתה ואל עקרוב : תם ראה	.329
מוסא אלא מכאן תאני ושהף רשעים	.330
מעלקין	

[עמוד 12 א]

מעלקין בסנאסל נאר ומן צדוריהם ופוק	.331
נאר ומן צדוריהם ותחת תלג * וביגיבו	.332
להוּם חגאָר מַן נָאָר וַיְצַרְבָּהָם עַלָּא אַסְנָאָנָהָם	.333
מן אל צובח אלא אל ליל פי אל ליל יטולו להם	.334
כָּוָל וַאֲחָדָה פְּרָסָה וַיְפִי אל צובח יַסְרוֹהָן	.335
לְהָם שְׁנִי לְשָׁעִים שְׁבָלָת ⁶⁹ וַיְבִיגְבּוּ לְהָם	.336
צָהָרָאָתָה * וַקָּאָל מָוָסָא עַלָּא אִיש	.337
אַסְתַּחְקָוּ האדא אל ערדאכ קאל לה האכלוּ	.338
נְבִילָה וַטְּלִיפָה ⁷⁰ * וַטְּבִיךְ אל גוים ואלדי	.339
יתשמד או ידי ליישראלי בל רבא * ואלדי	.340
יכתב שם המפולש לגוים ואלדי יסرك	.341
אל מכיל ו[א]למייזאן ויפעל שחם אסור או	.342
דם בין אל אכל ומן פעל דאלך סוּוּ לה	.343
הדא אל עדאב * תם סאר מוסא אלא מכאן	.344

68 = פה.

69 Ps 3,8.

70 Vgl. Lev 22,8; Ex 22,30; Ez 44,31.

345. Ort und sah Frevler zur Hälfte aus Feuer

und zur Hälfte

[Seite 12b]

346. und zur Hälfte aus Schnee, und in der Nacht ändert es sich, der
347. Schnee wird zum Ort des Feuers. (62) Sprach Mose: Womit haben sie verdient
348. diese Strafe? Sprache er zu ihm: Sie waren Verräter
349. und haben sich zu Herren über Israel gemacht, sie haben unterdrückt die Armen
350. und gut behandelt die Reichen * und erniedrigt die Armen. Und deswegen
351. straft man sie mit dieser Strafe. * (63) Da sprach der Fürst
352. des Gehinnom zu Mose: Komm und schau noch die Frevler,
353. die an einem anderen Ort bestraft werden. (64) Sprach zu ihm Mose: Ich
354. kann schon nichts mehr sehen. Sprach er zu ihm: Komm, und der Schutz
355. der *Schechina* wird um dich sein, und fürchte dich nicht. (65) Und Mose blieb
356. stehen und sah die *Schechina* vor ihm hergehen, * damit
357. er sich nicht fürchte vor den Strafengeln. *Auch wenn ich*
358. *gehe [...].*⁷¹ Und er sah Strafengel, ein jeder [von ihnen]
359. voller Augen und Ketten aus Feuer in ihren Händen.
360. Und jeder Engel hatte eine Länge von 500 Jahren. (66) Und er sah Frevler,

wie man sie strafte

[Seite 13a]

361. im Schnee * und ein Wurm ging aus ihrem Körper hervor.
362. Und danach fällt auf sie Feuer und kochendes Wasser hernieder
363. aus dem Fluss Dinur * und man schlägt sie auf ihre Zähne
364. mit Stangen aus Feuer und straft sie auf siebenerlei Weise, jeden
365. Tag auf eine [andere] Weise, und eine Kette aus Feuer ist um ihren Hals. Nicht
366. haben sie eine Pause und keine Ruhe ausser am Schabbat.
367. *Und sie werden hinausgehen und schauen die Leichname derer, die gegen mich gefrevelt haben,*
368. *denn ihr Wurm stirbt nicht.*⁷² * (67) Da fragte Mose und sprach: Was ist
369. Deren Sünde? Sprach er zu ihm: Begangen haben sie Ehebruch mit einer
370. verheirateten Frau, mit einem Mann, mit einer Nichtjüdin, und sie haben

---

71 Ps 23,4.

72 Jes 66,24.

תאני ושהף רשעים נצפחים מן נאר .345

ונצפחים

[עמוד 12ב]

- ונצפחים מן תלג ופי אל ליל יתרחו אל .346
 תלג מכאן אל נאר קאל מוסא ליש אסתחקו .347
 הדא אל עדאב קאל לה كانوا מתכברין .348
 והוּם מולאיין עלא ישראל ויצלמו אל ענייןיהם .349
 וישמחו אל עשירים * ויקהרו אל ענייןיהם וdalך .350
 יעדבוחם הדא אל עדאב : וקאל שר .351
 של גיהנום למוסא תעאל ושוּף איצא רשעים .352
 אל מעדרין פי מכאן תאני קאל לה מוסא אנה .353
 מא עאר אקדר אשוף קאל לה תעאל וחוט .354
 אל שכינה קודאמן ולא תכאפ ולא סאר מוסא .355
 ושהף אל שכינה תמשי קודאמה * לאגאל .356
 לא יפתחן מן מלאכי חבלה גם כי .357
 אלך ⁷³ ושהף מלאכי חבלה כוֹל ואחד .358
 מליאן עיון עיון ונסנאסל מן נאר פי אידיהם .359
 וכל מלך טולה ת"ק סנה ושהף רשעים .360

ביעדרבוּם

[עמוד 13א]

- פי אל תלג * ואל דודה כאנת תכרג מן גסמהם .361
 ובעד דאלך יنزلו עלייהם נאר ומאוי חממי .362
 מן נهر דינור * ויצרבוּם פי אסנאניהם .363
 בקצבאן מן נאר ויעז[ד]בוּם פי סבע טרוק כל .364
 يوم בטריק וחלקה מן נאר פי רקייביהם ומא .365
 להם לא נסמה ולא ראהה פקט يوم אל שבת .366
 ויאצנו ⁷⁴ ודראו בפגלי האנשימים הפוישעים כי .367
 כי חולעתם לא תמות ⁷⁵ * וסאל מוסא וקאל איש .368
 דנבהם האדוולא קאל לה كانوا ירוחו מעא .369
 אשת איש וועלא אל דכר ואל גויה ויעבוד ע"ז .370

73 Ps 23,4.

74 ויצאו = (Jes 66,24).

75 Jes 66,24.

- 371. Götzendienst getrieben, Unzucht begangen und Blut vergossen, und wer
- 372. seinen Vater und seine Mutter hasst, und (68) wer sagt, dass er Gott ist, wie
- 373. Nimrod, Pharao, Nebukadnezar und Hiram.
- 374. Darum gibt sie der Herr in die Hand der Strafengel,
- 375. um Rache zu nehmen an ihnen. (69) Da fragte Mose und sprach zu ihm:

Wie

[Seite 13b]

- 376. Wie heisst dieser Ort. Sprach er zu ihm: *Abaddon* (Verderben).
- 377. (71) Danach betete Mose und sprach: O, Herr der Welten,
- 378. ich bitte Dich, mein Gott und Gott meiner Väter, ich flehe Dich an,
- 379. bewahre mich und bewahre Dein Volk, die Kinder Israel, vor
- 380. diesem Ort * und lass die Sünder Busse tun.
- 381. (72) **Da** sprach der Herr zu Mose: O, Mose, mein Knecht,
- 382. Ich habe dir den Ort der Frevler gezeigt, jetzt werde Ich dir zeigen,
- 383. den Garten Eden, den Ort der Gerechten. Wer das Böse
- 384. und Falsche tut, steigt hinab ins Gehinnom, und wer Gutes tut,
- 385. geht ein ins Paradies. *Ich erforsche das Herz und prüfe die Nieren.*⁷⁶
- 386. (75) **Danach kam Gabriel** und sprach:
- 387. Du hast das Gehinnom gesehen, Mose. Sprach er zu ihm: Ja. Sprach er:
- 388. Und nun komm mit mir und ich werde dir den Garten Eden zeigen,
- 389. mit Erlaubnis Gottes,⁷⁷ gepriesen sei Er, wirst du sehen den Lohn, der für sie
- 390. bestimmt ist. Und er ging mit Gabriel. (76) Kamen die Engel

und sprachen

[Seite 14a]

- 391. und sprachen zu ihm: Warum bist du hergekommen, wo deine Zeit noch nicht
gekommen ist?
- 392. Sprach er zu ihnen: Gott, gepriesen sei Er, hat mich geschickt einzutreten
- 393. und die Macht des Schöpfers zu schauen, * und was der Lohn der
- 394. Gerechten im Garten Eden ist. * (77) Standen die Engel und priesen
- 395. Mose und sprachen: Selig bis du, du Glücklicher, Menschensohn,
- 396. der du gewürdigt bist, aufzusteigen in die sieben Himmel.
- 397. (78) **Und als** Mose, unser Meister, Friede über ihn, eintrat in den Garten Eden,
- 398. sah er einen Engel unter dem Baum des Lebens sitzen. (79) Da sprach

---

76 Jer 17,10.

77 Eigentlich: Mit Erlaubnis des Namens, gepriesen sei Er.

עבדה זרה וג"ע וש"ד ואלדי ישאחים	.371
אבוח ואומה ו[אל]די יקול أنهו אלה' מثال	.372
נמרוד ופרעה וنبוכדנצר וחירם	.373
לדאך יעתיהם אל רב ביד מלאכי חבלה	.374
ליסתנקמו מנהם וסאל מוסא וקאל לה	.375

איש

[עמוד 13ב]

איש אשם הדא אל מטרח *	קאל לה אבדון	.376
בעד דאך צלה מוסא וקאל يا רב אל עאלמיין	.377	
בטלבה מנך يا אלהי ואלה אבהתי אסאלך	.378	
אן תכלצני ותכלץ קומץ בני ישראל מן	.379	
האדיא אל מטרח * ותרגע אל כאtin בתובה:	.380	
תם קאל אל רב למוסא يا מוסא עבדי	.381	
פרגחך מטרח אל רשיים נחוב נפרגך	.382	
עלא גן עדן מטרח אל צדיקים מן פועל	.383	
אל שר אל בטאל יنزل גהנם ומן פועל כיר	.384	
ידכול אל גנה אני חוקל לב בחן כלית': ⁷⁸	.385	
בעד דאך גא גברי"אל וקאל	.386	
שופת גהנם يا מוסא קאל להنعم וקאל	.387	
דלחין העל מעי ואפרגך עלא אל גנה	.388	
ברשות הש"ית תשוף אגר אלדי יכוון להם	.389	
ומשא מעא גברי"אל אגו אל מלאיכה	.390	
וקאלו		

[עמוד 14א]

וקאלו לה ליש גית הנא ועאדה מא וצל וקתחך	.391
קאל להם הש"ית בעטה ואرسلני נדכל	.392
נפרגה ישוף קות אל בארי * וככיפ' הו אגר אל	.393
צדיקים בגין עדן * וקפו אל מלאיכה וסבחו	.394
למוסא וקאלו טובא לך ויא בכתך يا מולד	.395
אנסאנה אלדי זכית תטלע לשבע אל סמוות	.396
ולמן דכל מרע"ה אלא גן עדן שאף	.397
מלך קאעד תחת שגרת אל חייה פקאל	.398

399. Mose, unser Meister, Friede über ihn, zu Gabriel: Wer ist das? Sprach er zu ihm:
400. Der Fürst des Garten Eden. (80) Da kam besagter Fürst und sprach: Wer bist du?
401. Sprach er: Ich bin Mose, Sohn Amrams. * Sprach er: Und warum bist du
hierhergekommen,
402. wo deine Stunde noch nicht gekommen ist? * Sprach zu ihm Mose: Gekommen
bin ich auf Geheiss
403. des Schöpfers. * Zu dieser Zeit sprach der Fürst zu Mose, unserem Meister,
Friede über ihn:
404. Ich bin bereit, ich werde dir zeigen. (82) Und er nahm ihn bei der Hand und stand
auf, um zu zeigen.
405. Und sie gingen an den Ort, und er sah die Throne der Engel,
einer

[Seite 14b]

406. einer neben dem anderen, und alle waren voll von Edel-
407. steinen und Perlen, Diamanten und Jaspis,⁷⁹
408. blauem Saphir und rotem und weissem Karneol. *
409. Ihre Füsse waren aus Gold, eingelegt mit Diamanten.
410. Und über einem jedem Thron waren siebzig
411. Engel [gesetzt], die um ihn standen. (83) Und unter ihnen war
412. ein grosser Thron, der ohne seinesgleichen war,
413. an Gold, eingelegt mit Diamanten, und blauem
414. Saphir und allen Arten von funkeln den Perlen;
415. und zweiundzwanzigtausend Engel standen
416. um ihn. (84) Da fragte Mose den Fürsten des Garten Eden und sprach
417. zu ihm: Und dieser schöne Thron, wem gehört er? Da sprach er
418. zu ihm: Er gehört Abraham, eurem Vater. (85*86) Da ging
419. Mose zu Abraham, und sein Mund freute sich und sprach:
420. *Lobet den Herrn, denn Er ist gütig, und Seine Huld währt ewig*,⁸⁰ der Du mir

[Seite 15a]

421. diesen Nachkommen beschert hast. (87) Ebenso ging er zu Isaak,
422. und sein Mund freute sich und sprach: *Lobet den Herrn, denn Er ist gütig, und Seine
Huld währt ewig.*

79 Siehe oben Anm. 12.

80 Ps 106,1.

- מרע"ה לגבריה אל מן חו הרא קאל לה שר .399
 של גן עדן וגא השר הנזכר וקאל מן אנת .400
 קאל אנה משה בן עמרם * קאל וליש גית .401
- ומה קד וצל אגליך קאל לה מוסא גית באמר .402
- אל בארי * פי דאליך אל וקח קאל אל שר למרע"ה .403
- אנא חאצץ אפרגץ ומסך בידיה וקעדי ירואה .404
- וגוזעו אללא אל מטרח ושהף בראשי מליאכין .405
 ואחד

[עמוד 14 ב]

- ואחד שק ואחד וכולהן מלאניין אבניים .406
 טובת ומרגליות ופצוץ דיאמנט ובהרמן .407
 ויאקוט אзорק ועקייק אחמר * ואביין .408
 ורגולהן מן דהוב מרצע באן גוهر .409
 וועלא כול כורסי וכ[ו]רסי שביעין מן אל .410
 מלאיכה ואקפיין ענדיה ויפה בינהם .411
 ואחד כורסי כביר אלדי מא פיה מתלה .412
 בדהוב מרצע באן גוهر ואל יאקוות .413
 אלazorק וכול אגנאס אל גואהר פיה .414
 ואותניין ועשרין אלף מלך ואקפיין .415
 ענדיה וסאל מוסא לשדר גן עדן וקאל .416
 לה האדא אל כורסי אל מזין חק מן הוא קאל .417
 לה האדא חק אברהים אבוכום וחלן .418
 ראה מוסא ענד אברהים ופרח פוה וקאל .419
 הווזו לה, כי טוב כל"ח⁸¹ אלדי ענדיה מثال .420

הרא

[עמוד 15 א]

- האדא אל זרע וכדאליך ראה ענד יצחק .421
 ופרח פוה וקאל הווזו לה, כי טוב כל"ח .422

81 Ps 106,1.

423. (88) Und er ging zu Jakob, und sein Mund freute sich und sprach: *Lobet den Herrn, denn Er ist gütig, und Seine Huld währt ewig*, * Und sie freuten sich darüber sehr. (89) Da fragte
425. Mose, unser Meister, Friede über ihn, den Fürsten des Garten Eden und sprach zu ihm: Wie
426. lang ist der Garten Eden, und wie breit ist er? Sprach er:
427. O Mose, es gibt niemanden, der ihn messen kann, ausser Gott, gepriesen sei Er,
428. der ihn geschaffen hat. (90) Und weiter sah er viele Throne
429. aus Edelsteinen, Perlen, Gold und Silber,
430. und gelbem Kupfer. Und die Engel bewachen sie,
431. und keiner gleicht dem anderen. Da fragte Mose, unser Meister, Friede über ihn,
432. den Fürsten des Garten Eden: Für wen sind dies Throne? Sprach er:
433. Diese sind für die Gelehrten Schüler, die Demütigen, Propheten
434. und die Frommen, die Gerechten und die, die Busse getan haben,
435. die vollkommenen Proselyten, und jeder nach dem Mass seiner Stufe.

Und was betrifft

[Seite 15b]

436. Und was die Gläubigen betrifft, die sich in allem nach ihrem
437. Glauben verhalten und mit Hingabe beten, nicht reden in der Synagoge
438. und Wohltätigkeit üben – diese Throne gebühren ihnen dafür.
439. (91) Da fragte Mose, unser Meister, Friede über ihn, und sprach zum Fürsten
- des Garten Eden: Dieser Thron
440. aus Kupfer, wem [gehört er]? Sprach er: Er gehört Terach,
441. dem Vater Abrahams. Und ebenso dem Ungebildeten (*'am ha-areš*),
442. dessen Sohn ein Weiser und Gerechter ist, ihm gibt man einen Thron wie
443. diesen. * (92) Und danach sah Mose, unser Meister, Friede über ihn, Ströme
444. und Wasserquellen, die hervorsprudeln unterhalb des Lebensbaums *
445. und sich in vier Flüsse teilen; sie kommen
446. vom Thron der Herrlichkeit. * Und unter jedem Thron [kommen]
447. vier Flüsse [hervor], einer aus Honig, einer aus Öl,
448. einer aus Wein und einer aus Balsam und Weihrauch. (95) Sie fliessen
- unter den Füßen der Gerechten, * die auf den
449. Thronen sitzen. * Zu eben jener Stunde öffnete

seinen Mund

וראה ענד יעקב ופרח פוח לדלוין .423
להו כי טוב כל"ח * ופרחו בה כתיר וסאל .424

מרע"ה לשר גן עדן וקאל לה כמ קדר .425
טולהא גן עדן וכמ ערזהא קאל .426
יא מוסא מחד יקדר יקאיסהא אלא הש"ית .427
אלדי כלקהא וזא שאף בראשי כתיר .428
מן אבנים טובות ומרגליות ודרבב ופצה .429
ונחס⁸² אצפר ואל מלאייה חארסן להן .430
ומה הדא ישבה להדא וסאל מרע"ה .431
לשרא גן עדן למן האدولא אל בראשי קאל .432
האдолא לתלמיiri חכמים אל ענויים נביאין[ם] .433
ו[א]ל[חסידיים ולב的日子里] צדקה ו[א]ל[בעלי] תשובה .434
ו[א]ל[גורי] הצדק וכול ואחד עלא קדר דרגתה .434

ואما

[עמוד 51ב]

ואما [א]ל[בעלי] אמונהaldi יבתעו וישתרו .435
באמונה ויצלו בכוונה ומא יכולמו שי בבית הכנסת[ת] .436
ויעטו צדקה אל בראשי חקוקה מן האдолה .437
וساءל מרע"ה וקאל לשרא גן עדן אל כורסי הדא .438
אלדי מן נחאס למן קאל הדא חוק תרה .439
אבי אברהם וכדאלך מן כאן הווא עם הארץ .440
וestruction חכם וצדיק ידולה כורסי מטל .441
הדא: ובעד דאלך שאף מרע"ה גיול .442
ועיון מי טאלעין מן תחת שגרת אל .443
חיה[ה] * ויתקסמו לארבעה אקסם ויגי .444
מן תחת כסא הכבוד * ותחת כל כורסי .445
ארבעה ודיאן ואחד מן עסל ואחד מן זית .446
ואחד מן שראב ואחד מן מסך ועטר וימשו .447
מן תחת רגול אל צדיקים * אלדי קאעדין .448
עלא אל בראשי: פי האדין אל סעה פתח .449

פומה

82 נחאס.

450. seinen Mund der König Messias und sprach zu Mose, unserem Meister,
Friede über ihn:
451. Du Glücklicher, o Mose. Danach schaute Mose, unser Meister, Friede über ihn,
452. die Himmel und die Welten und die oberen Dinge
453. und das Gute, das Israel bereitet ist. * (96) Er freute sich über alle
454. Massen. * Da erscholl eine Stimme vom Himmel und sprach:
455. O Mose, mein Knecht, du warst würdig zu schauen mit eigenen Augen den Lohn
456. der Gerechten, und das Gute, das ihnen bereitet ist in der kommenden
457. Welt. Ebenso bist auch du würdig der kommenden Welt und der Fülle
458. [des Guten], das für die Gerechten bestimmt ist, und zum Bau des Tempels
459. und des Kommens des Messias und des Eintretens in die Thronhallen. (98) Möge
460. es dein Wille sein, mein Gott, dass gewürdigt werden
461. wir und ganz Israel der Fülle des Guten⁸³ und des Lebens
462. der kommenden Welt. Amen, möge dies Dein Wille sein.

---

83 Eigentlich: des angenehmen Guten.

פומה המליך המשיח וקאל למרע"ה יא.⁴⁵⁰

בכתך יא מוסא * ולמן שאף מרע"ה אל רקייעים ואל עולמות ואל חאגאת אל עאל
ואל כיר אל מכבה לישראל * פרח פרחה
עציימה : וכרג צות מן אל סמא וקאל יא
מוסא עבדי קד זכית ושותת בעינך אגר
אל צדיקים ואל כיר אל מכבה להם פי דניא
אל גאייה : האכדא תזכה לעזה"ב ולדוב
הצפן לצדיקים ופי בנה בית המקדש
וגית אל מישיח ונזור אל היכלות : וכון
רץא מן קודאマー יא אלהי אין נזקה
אחנא וגמר ישראל ל[א]לכיר אל מליח ולחיי
העולם הבא אכיה".⁴⁶²

ת"ו ש"ל ב"ע

תְּלִילֵי תְּלִילָה מְלָא

6617

EST. 1

卷之三

4.5.8

7

161

yrda

14

104

61845

八三

۱۰۶

GIORGIO

四二

